

ՌՌԲԷՆ

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ

1031

Գ. Ս. ՀԻՐԷ

Տպարան «Յոսարեր»

1936

342(47)

S-46

ՄԱՐ - 2/17-յի

01 MAR 2010
ԹԻԻ 32

ՄԱՏԵՆԱՀԱՐ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

342. (42)
S-46

1/3

90

Թ Ո Ւ Բ Է Ն

ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ

31

1031

ՄԱՏԵՆԱՀԱՐ
ՄԱՏԵՆԱՀԱՐ

Գ Ա Հ Ի Ր Է

Տպարան «Յուսաբեր»

1936

20 AUG 2013

20 AUG 2013

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ռուսական յեղափոխութիւնը պատահականութեան եւ անհատների քմահաճոյքի արդիւնք չէ եղած, այլ հրամայական հետեւածք՝ Ռուսիոյ մերքին եւ արտաքին կացութեան:

Բուլշեւիկեան յեղաշրջումը եւ լեւեմեան վարդապետութեան տիրապետութիւնը Ռուսիոյ մէջ ու ամոր ազդեցութիւնը միջազգային ասպարիզում, եղած են արդիւնքը Ռուսիոյ ճնշուած դասակարգերի և ժողովրդների տառապանքներին եւ մասամբ ալ արտաքին քաղաքական ազդեցութեանց, որոնք մպաստած են յեղափոխութեան ծայրայեղ զարգացման:

Ինչպէս արծակուած գնդակը, կամ ժայթքող հրաբուխը ամիմար է կանգնեցմել, այնպէս ալ ամիմար է կանգնեցմել ժողովրդական պահանջներ թելադրուած յեղափոխութիւնները:

Ինչպէս որ բնութեան մէջ ամէն գործողութիւն ունի իրան համապատասխան հակազդեցութիւնը հաւասարակշռութեան բերելու համար, այնպէս ալ ամէն յեղափոխութիւն ունի իր մէջ թագնուած հակայեղափոխութիւն, ի

1149-2009

վերջոյ բնական կացութեամ, հաւասարակշռութեամ բերելու համար:

Բոլոր ոյժերը շարժումը, լոյսը ծայրը ևայլն կ'ենթարկուին մոյմ օրէնքներին. ամոնք բոլորն ալ ունին մոյմանման զօրեղութեամ, շարժման գերագոյմ ելեւէջը եւ վերելքին համապատասխան վայրէջքի ամխախտ օրէնքները:

Յեղափոխութիւնը մոյմպէս ոյժ է. որ մոյմ օրէնքով իր վերելքն ու վայրէջքն ունի մա զամգուածների հոգեկան ոյժն է:

Ամտեղի չէ. որ յեղափոխութիւնը համեմատած են փօնամակի այմ շարժումին հետ, որ իմ:քան տարածութիւն կտրէ դէպի ծախ, այմքան տարածութիւն պիտի կտրէ դէպի աջ, իր ծայրայեղ աստիճանին հասնել վերջէ: Ծօնամակաւոր ժամացոյցի շարժումը լեզուակը յեղափոխութեամ ելեւէջի կոպիտ, բայց իրական պատկերն է:

Ռուսաստանի մէջ տիրապետող ամարդարութիւնները, քառսը և բռնութիւնները զամզուածների մէջ հոգեկան ոյժ ստեղծած էին յեղափոխութեամ համար, իմչպէս վառօղը՝ թմրամօթի: Գերմանական կմքուած կառախումբով ճամբորդող Լենին, Թրոցկի, Ջիմովիեւ եւ այլք եղան այմ պատրոյգը. որ պայթեցուց այդ ամբարուած վառօղը:

Պայթած վառօղը ուս յեղափոխութիւնը հասցուց իր ծայրագոյմ աստիճանաչափին, մինչև զինուորական կոմսովիզմի ժամանակաշրջամը, որմէ յետոյ յեղափոխութեամ փօնամակը ծախէմ աջ ուղղութեամբ դէպի յետ փօնեց մինչև մերկայ թրականը, «Ստալինիզմի» ժամանակաշրջամը, որ իր էութեամբ հակառակն է Լենինիզմի եւ Տրոցկիզմի:

Մակըմթացութեամ երեւոյթի առաջմ առնելու փորձը ամտեղի է և դրա համար ամտեղի դառաւ Դենիկինիզմը. չակների ջանքը յեղափոխութեամ դէպի ծախ շարժումը ամիւր յետ դարձնելու: Ամոնք դատապարտուեցան փշրուելու:

Նոյմպէս տեղատուութեամ առաջմ առնելու փորձը լենինեանների կամ տրոցկիականների կողմէ, յետ շարժումը յեղափոխութեամ ամիւր ծախ դարձնելու, ապարդիւմ ջանք է. յեղափոխութիւնը ունի իր բնական օրէնքները մակըմթացութեամ եւ տեղատուութեամ, որոնք բարձր են և ամկախ ամհատների եւ կուսակցութիւնների կամքից, թէկուզ մրամք կատարուին Ստալինի կամ իր կուսակցութեամ ցուցամիշի տակ:

«Ստալինիզմը» ոչ այլ իմչ է, եթէ ոչ երկրագնդի մէկ վեցերորդի մէջ գտնուող ժողովրդների հոգեբանութեամ տեղատուութիւնը, լենին-տրոցկիական մակըմթացութեամ վերջը:

Ովկիանոսները կարող են կարծել, թէ իրեմցմէ է մակըմթացութեամ եւ տեղատուութեամ ամբռնաբարելի ոյժը, եթէ ամոնք կ'ամգիտամամ հեռում գտնուող լուսնի ոյժը, որմէ ծնունդ կ'առնէ այդ ամխախտ օրէնքը:

Նոյմպէս Ստալինմ՝ ամկախ իր ուժից, պարզ խաղալիկն է այմ բարձր ուժին, որ ուս յեղափոխութեամ ծընունդ է տուած և կը մղէ այմ՝ մերթ դէպի մակըմթացութիւն ու այժմս էլ դէպի տեղատուութիւն. — այդ ոյժը՝ ժողովրդների և դասակարգերի ճնշումն է:

Յունիս 12-ին Ստալին մերկայացրած է մի մոր Սահմանադրութեամ մախագիծ, որ ոչ միայմ հետաքրքրական է, այլ և չափամիշմ է կշռելու Ռուսաստանի յեղափոխութեամ ըմթացքը:

Ռուս յեղափոխութիւնը դեռ չէ վերջացած. ամ իր տարուբերումներով իր ըմթացքի մէջ է և ամեմայմ հաւանականութեամբ մա իր տեղատուութեամ մէջ իսկ կը պատրաստուի մոր մակըմթացութեամց, աւելի հզօր եւ լայմ չափերով: Այդպէս պիտի կարծել և համոզուիլ, որովհետեւ մի յեղափոխութիւն կը դադրի, երբ հասած է իր մպատակներին, Ամպատակ յեղափոխութիւն

և սկսուած յեղափոխութիւնը իր նպատակին չէ հասած դեռ եւս:

Մենք ասացինք, որ «Ստալինիզմ»ը տեղատուութիւն է, մահամշտ է, բայց սխալ եզրակացութիւն չհամեմու համար, այժմեանից կ'ուզենք մատնանշել, որ ամէն տեղատուութիւն չի կարող վերադարձ լինել դէպի հիմը, դէպի իր ելակէտը: — Մենք յարուցեալ կրօնայ յուսալ իր վերադարձը՝ դէպի լապտերը: Եթէ հիմ ունիմը, հիմ կալուածատիրութիւնը, աւատականութիւնը կամ մոյմ իսկ սեփականատիրութեան հիմ հասկացողութիւնները կ'ուզեն մախկին դրութիւնները տեսնել այդ մահամշտով, — կը սխալին:

Յեղափոխութիւնը ամոնց սպանմեց. սպանումը ամ-վերադարձ է:

Ասացինք արդէն, որ յեղափոխութիւնը արդիւնք չէ քմահաճոյքի, այլ հրամայական պողովկոմ՝ զամբուածների ցասումի և պահամշտի: Ամոր ցասումը ամնպատակ չէ, թէ քարքարոս և խորտակիչ է: Հմի խորտակման, ոչնչացման գործողութիւնը լոկ բարկութեան հետեանք չէ, այլ նպատակ ունի մեխածութեան վերացումը, աւելորդութեանց փճացումը, ամոնց տեղը ասպարէզ բանալու համար մոր կեանքի և մոր մթնոլորտի, իմչպէս կը վարուի ամէն մի փոթորիկ բնութեան մէջ:

Բայց այդ քանդումը յեղափոխութեան միջոցն է միայն, ամոր բուն նպատակն է ստեղծել կարգեր, որ համապատասխան ըլլան դասակարգերի և ժողովրդների հոգեկան, մտաւոր, միւլական պահամշտներին:

Ահա այս պահամշտների իրագործման ճամբու վրայ է, որ ստալինիզմը ու յեղափոխութիւնը իրանց մակըմթացութիւններն ու տեղատուութիւնները, իրանց յառաջխաղացութիւններն ու մահամշտները կ'ունենան:

Մենք ըմկերավար յեղափոխական ենք, այդպէս լի-մեկով դէմ եղած ենք և երեւի կը լինենք բոլշևիկ ըմկերավարականներին: Մեր և մեզ մամ միշարք յեղափոխական կուսակցութիւնների այդ հակառակութիւնը՝ տարբեր է այն հակառակութիւնից, որ ունիմ միշարք դասակարգեր իմքնապաշտպանութեմէ դրդուած, որոնք ըստ էութեան հակայեղափոխականներ են: Ցարական, կալուածատիրական, բուրժուական դասերի հակառակութիւնը յեղափոխութեան դէմ, — իմքնապաշտպանութիւն է իրանց գոյութեան համար:

Մեր հակառակութիւնը մեռնող դասերի պաշտպանութեան, կամ մեր իմքնապաշտպանութեան համար չէ, քանի որ մենք ճնշուած գիւղացի և բանուոր դասին կը պատկանիմք: Մեր հակառակութիւնը գալիք մոր կարգերի, մոր ստեղծագործութեանց, մոր կեանքի հասկացողութեանց տարակարծութեանց մէջ է:

Այդպիսով մենք բոլշևիկներին թշնամի ենք, ոչ թէ իբր դատակարգ, իբր հակայեղափոխական, այլ իբր գաղափարական թշնամի, նպատակ դեմով, որ յեղափոխութիւնը հասնի իր վերջնական համգրումին: Այսինքմ՝ դասակարգերի ոչնչացման և աշխատաւորութեան մերդաշնակ կեանքին ու ժողովրդների ազատութեան և համակեցութեան:

Կուսակցութիւնների գոյութիւնը պատահականութիւն չէ և ոչ ալ ըստ էութեան ստեղծագործութիւնն է ամհատների տեսութեանց: ամոնք որոշ չափով խտացումն են ժողովրդների և դասակարգերի պահամշտներին: Այն կուսակցութիւններն են ուժեղ և յարատև, որոնք ունին գաղափարապաշտութիւն: Իսկ այդ գաղափարապաշտութիւնը քանի պարզ, քանի հարագատ լինի՝ զամբուածների հոգեբանութեան և ամոնց կենսական պահամշտներին: քանի ամ, թէկուզ բնագրական և ոչ իսկ գիտական, արծագամ-

զը լինի ժողովրդների և դասակարգերի լայն զանգուած-
ների ապրումների, այժմ ամ ապրելու իրաւունք
ունի:

Հ. Յ. Դաշմակցութիւնը, որ երկուսից աւելի կայս-
րութիւններ թշնամի ունեցած և միշտ հաւածուած է. որ-
իւր յաշտողութեանց կողքիմ աւելի շատ ծախողութիւններ
ունեցած է իր 46 տարուայ կեանքի մէջ, բայց քանի որ
կը շարունակէ միայլ իբր կեանքումակ կազմակերպուած
ոյժ, այդ պատահականութիւն չէ, այլ մի փաստ՝ որ պիտի
վերագրել այն իտէալներին որ կ'առաջադրէ մա և որոմք
հարազատ են աշխատաւոր դասի հոծ զանգուածներին:

Նոյնպէս Մարքս-Լենինեան կուսակցութիւնը՝ պատա-
հականութիւն չէր, որ ամ կարողացաւ բանուորական դիկ-
տատորութիւն հաստատել տարիներ շարունակ մեծ Ռու-
սաստանում. ինչ որ կը մշակակէ, թէ մա կամքն էր մի որոշ
դասի:

Եթէ կ'ուզուի տարակարծութեանց պատճառը գտնել
այս երկու կուսակցութեանց մէջ, պիտի որոնել այն՝ ամոմց
մէջ եղած գաղափարի հակասութեան մէջ:

Մարքս-Լենինեան զուտ միւթապաշտական աշ-
խարհայեացքը, ամգիտացումը մարդու և ժողովրդների
հոգեկամ պահանջներին, ինչպէս և ամոմց ամհատականու-
թեան փաստի ոտնահարումը, զուտ բանուորական գերիշ-
խանութեան հաստատումը և ամտեսումը իբր «հակայեղա-
փոխական» տարր գիւղացի աշխատաւորութեան պահանջ-
ներին և այլն, հակառակ էին և են մեր վարդապե-
տութեան: Այդ մեղմիտ վարդապետութեան սահմանա-
փակ լինելը չարժէ այլեւս մեր կողմէ փաստել, քանի որ
Լենինի համարը Ստալինը, իր մոր սահմանադրութեան
մախազով ահա եկած է կացմահար ամելու Մարքս-Լե-
նինեան հիմնական վարքագիծը, թէ և ամոմց ամուռը կ'օգ-
տագործուի և ամոմց այլափոխուած բանածների ամուռը:

տակ իսկ կը կատարուի այդ յեղաշրջումը:

Ստալինը իր մոր սահմանադրութեան մախազով,
իրօք որ «Ստալինիզմ» առաջացմելու շաւղի մէջ է: Մի
կողմ թողնելով ամցեալը, խաբուսիկ բանածները, մօտից
հասկանամք թէ այս մոր դրութեան մէջ ո՞րքան ուս յե-
ղափոխութիւնը կը գնայ զանգուածների ցանկութեան հա-
մաձայն, թէ ո՞րքան ամ համապատասխան է մեր ծըգ-
տումներին, և թէ այս դրութեան համդէպ ի՞նչքան կողմ
ենք և ի՞նչքան հակառակ:

Անկաշկամդ ըմբռնելու համար, պիտի խօսքը տալ
Ստալինի մախազին, մէջ բերելով կէտ առ կէտ:

Եւ յետոյ խօսքը պիտի տալ Դաշմակցութեան ծրա-
գրին, ճշդելով թէ իւրաքանչիւր կէտին վերաբերմամբ իր
գոյութեան 46 տարուայ ընթացքում ի՞նչ հասկացողութիւն
ունեցած է, այս համեմատութեան վերջ եզրակացութիւններ
համելու համար:

Ստալինեան Սահմանադրութիւնը բաղկացած լինելով
ուրը գլուխներէ, ըմդամէմը 143 յօդուածներով, դիւրու-
թեամբ համեմատելու համար Դաշմակցութեան տեսա-
կէտնիրու հետ, իբր ծանօթութիւն իւրաքանչիւր զլխին կամ
յօդուածին, մէջբերումներ պիտի ամենք Հ. Յ. Դ. ծրագրից,
տպուած ժրմել 1925-ին: Իւրաքանչիւր գլուխ վերջամալէ
յետոյ, պիտի աւելցնենք մեր դիտողութիւնները և ծա-
մօթութիւնները:

Գ Լ Ո Ւ Մ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱՌՈՅՑԸ

Սահմանադրության նախագիծ, ներկայացրած Ստալինի կողմէ եւ վաւերացրած Խորհրդ. Միութիան Կեդրոնական Գործադիր իշխանութեան կողմէ, որը 1936 Նոյեմբեր 25-ին բնութեան պիտի դրուի Համամիութենական համագումարին մէջ:

«ԻՉԻԷՍՏԻԱ», 12 ՅՈՒՆԻՍ 1936.

ՅՕԴ 1.— *Խորհրդային Հանրապետութիւններու Ընկերվարական Միութիւնը կը Հանգիստնայ բանուորներու եւ գիւղացիներու ընկերվարական պետութիւն:*

Ծանօթ.— Ծրագիր 2. 3. Դ. (էջ 21).— «Մեղդակի օրհնագործիւն, նախաձեռնութեան իրաւունք համաժողովրդական լուսարկութեան»:

ՅՕԴ 2.— *Խորհրդային Ընկերվար. Հանրապետ. Միութեան քաղաքական հիմքը կը կազմեն աշխատաւորներու ներկայացուցիչներու խորհուրդները, որոնք՝ կաւուածատէրներու եւ դրամատէրներու իշխանութեան տապալումն եւ պրոլետարեատի դիկտատուրութեան նուաճութեան հետեանքով՝ դարձան մեծ ու հզօր:*

Ծանօթ.— Ծր. 2. 3. Դ. (էջ 10).— «Արդիւնագործական ընչազուրկ

աշխատանքիւնը, այլ եւ աշխատուր գիւղացիութիւնը երթալով անհաւելի ներհակութեան մը մէջ կը գտնուին տիրող լադինի դրամաշխարհական կարգերու դէմ»:

Ծանօթ.— Ծր. 2. 3. Դ. (էջ 12-13).— «Այս պայմարին մէջ կը միանան եւ ձեռք ձեռքի կուտան՝ բաղաձեռն արդիւնաբերական ընչազուրկները, աշխատուր գիւղացիութիւնը եւ յեղափոխական մատակարարութիւնը»:

Ծանօթ.— Ծր. 2. 3. Դ. (էջ 18).— «Իրագործել սեփականագրելութեան (expropriation) միջոցով ընկերվարական կարգերը»:

ՅՕԴ. 3.— *Խորհրդային Միութեան մէջ ամբողջ իշխանութիւնը կը պատկանի քաղաքի եւ գիւղի աշխատաւորներուն՝ յանձին խորհուրդներու, պատգամաւորներու եւ նոյն իրենց աշխատաւորներու:*

Ծանօթ.— Ծր. 2. 3. Դ. (մջ 21).— «Ընդհանուր, հաւասար, զարգացի եւ համեմատական ընտրութեան սկզբունքը»:

ՅՕԴ. 4.— *Խորհրդային Միութեան տնտեսական հիմքը կը կազմէ ընկերվարական կարգը եւ արտադրութեան գործիքներու ընկերվարական սեփականութիւնը, որ ձեռք բերուած է շնորհիւ դրամատիրական կարգերու հաշուեյարդարին, արտադրութեան գործիքներու մասնաւոր սեփականութեան ոչնչացումին եւ մարդու շահագործման ջնջումին:*

Ծանօթ.— Ծր. 2. 3. Դ. (էջ 1).— «Մարդկութեան յոռաշարիմութիւնը չի կրնար կատարել նկատուիլ, ցորչափ մարդկային մեքի եւ աշխատանքի նուաճումները հաւասարապէս չեն ծառայեր հասարակութեան բոլոր անդամներու բարօրութեան»:

(էջ 6).— «Մասնաւոր սեփականութեան սկզբունքը հիմնաւորն է ընկերային անհաւասարութեան»:

(էջ 7).— «Արուեստի նկարչական կատարելագործումները ուսերեւոյթին պիտի թեքեցնեն աշխատուր մարդուն թեւը եւ ինչ աշխատանքի նեւ համեմատաբար աւելի մեծ բաժին պիտի յատկացուի անոր, բայց անոնք հակառակ ճեշեւումներ առաջ բերին, ճնոյնիւ մասնաւոր ճնշեւութեան սխաւիւն»:

307. 5.— *Խորհրդային Միութեան Մէջ ընկերվարական սեփականութիւնը կ'ընդունի կամ պետական սեփականութեան և կամ պետական համագործակցական, կոլտոգային սեփականութեան ձև:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 11).— «Անկերվարութեան իրագործումը կը պահանջէ արդիւնագործութեան միջոցներու համայնացումը, գիւղական աշխարհին մէջ համայնացնել թէ՛ արդիւնաբերական միջոցները, հող, մեքենաներ եւայլն, եւ թէ՛ աշխատանքը գործակցական (Coopératif) ձեւերով»:

307. 6.— *Հողը, երկրի ընդերքը, ջուրերը, անտառները, գործատուները, հանքերը, փոխադրական միջոցները՝ երկաթուղի, օդային և ջրային ճամբաներ, դրամատուներ, անթել հեռագիր, խորհրդային տնտեսութիւններ, երկրագործական և տրակտորային կայաններ, ինչպէս նաեւ բազմաբնակ բնակատուներու հիմնական ֆոնդը պետական սեփականութիւն են:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 19).— «Հասարակութեան ընդհանուր սեփեկանութիւն դարձնել աշխատանքի, արդիւնագործութեան միջոցները.— հողը, հանքերը, գործարանները, հալորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցները եւայլն,— բովանդակ են տնտեսութիւնը կազմակերպել հաստատար»:

307. 7.— *Կոլտոգներու համայնական ձեռնարկները և համագործակցական ընկերութիւնները՝ անասուններով, գոյբերով ևլն. կը կազմեն կոլտոգներու և համագործակցութիւններու ընդհանուր ընկերվարական սեփականութիւն:* Կոլտոգի իւրաքանչիւր անդամ իրաւունք ունի անձնական օգտագործման համար փոքրիկ հողամասի վրայ, որ կից է իր տան, ինչպէս նաեւ անասուններու, թռչուններու ևլն.:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 22).— «Հողերի համայնացում: Հողը կը դադրի մասնաւոր սեփականութիւն եւ վաճառքի նիւթ ըլլալէ»:

(էջ 17).— «Գործարանի բանուորները եւ գիւղական աշխարհը կը ձգտին կազմակերպուիլ եւ իրագործել գործակցութիւններու միջոցով համայնական սեփականատէրութեան եւ տնտեսութեան քանի մը ձեւերը»:

307. 8.— *Հողը, զոր կը ժաշկեն կոլտոգները, կը տրուի անոնց օգտագործման համար անսահման ժամանակով, այսինքն ընդմիշտ:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 22).— «Հողէն օգտուելու իրաւունքը կը պահանջի աշխատանքներուն»:

307. 9.— *Ընկերվարական կարգին քով՝ օրէնքը կ'ընդունի գիւղացիներու մանր մասնաւոր տնտեսութիւնները, ինչպէս նաեւ արհեստաւորներու՝ որ կ'աշխատին իրենց տուններուն մէջ,— հիմնուած անձնական աշխատանքի վրայ և ուրիշ աշխատանքի շահագործումը բացասող:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 22).— «Խրախառն աշխատանք իրաւունք ունի այն չափով հող մշակելու, որ կարենայ առանց ուրիշ աշխատանքի շահագործելու, գոյացնել իր եւ իր ընտանիքին ըստ պահանջարկի պահանջները»:

307. 10 — *Օրէնքով պաշտպանուած են բազմաբնակի անհատական սեփականութեան, իրենց եկամուտներուն, խնայողութեան, տան, տնտեսութեան, տնային և անձնական գործածութեան և յարմարութեան առարկաներու իրաւունքը:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 6).— «Մասնաւոր սեփականութեան սկզբունքը հիմնաւորն է ընկերային անհատաւորութեան»:

307. 11.— *Խորհրդային Միութեան տնտեսական կեանքը ծնունդ կ'առնէ պետական ծրագրի համաձայն, նպատակ ունենալով հանրային սեփականութեան յաւելումը, անընդհատ բարձրացումը աշխատաւորներու նիւթական և ժաշկութեան մակարդակի և Խորհրդային Միութեան անկախութեան և պաշտպանութեան յաւելումը:*

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 8).— «Շնորհիւ մասնաւոր տնտեսութեան սխաշման եւ գործարաններու տնտեսական մրցակցութեան՝ դրամա-

պէսական արդիւնագործութիւնը անկարող է հաւասարակութիւն պահել խնդրանքին եւ մասնուցումին միջեւ, ասկէ առաջ կուգայ արդիւնագործական անիշխանութիւն, տագնապներ, անգործութիւն:

(Էջ 22).— Կենդանական եւ օրջանային վառչութիւններուն կը վերապահուի իրաւունքը պատրեւական հողաբաժանումներու միջոցով իրագործել հողերու միջօրջանային եւ միջհամայնական հաւասարացումը:

ՅՕԻ. 12.— Խորհրդային Միութեան մէջ աշխատանքը պարտականութիւնն է աշխատանքի ընդունակ իւրաքանչիւր քաղաքացիի, համաձայն այն սկզբունքին, թէ՛ «ով չ'աշխատիր չ'ուտեր»), Խորհրդային Միութեան մէջ կը կիրարկուի հետեւեալ ընկերավարական սկզբունքը, «Իւրաքանչիւրին ըստ իր ընդունակութեանց, իւրաքանչիւրին՝ ըստ իր աշխատանքին»:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (Էջ 24).— «Աշխատանքի օրէնսդրական ապահովումը»:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ Ա. ԳԼԽԻ

Ասկէ 46 տարի առաջ Դաշնակցութիւնը իր ընկերային տեսութիւնները, կազմը եւ տնտեսական պահանջները եւ սրանց կազմակերպումը հասկացած է վերոյիշեալ մէջբերումների համաձայն:

Համեմատելի այդ մէջբերումները 46 տարի վերջը բոլշևիկ առաջնորդ Ստալինի նախագծին հետ, եւ ահա՜ մայ պիտի նկատէք համարեա նոյնութիւնը անոնց հիմունքների: Ահա՜ մայ պիտի մտածէք թէ մէկը միւսէն առնուած է, բայց սխալ պիտի ըլլար այդպէս բացատրելը, նոյնութեան հիմնական պատճառը փորձն ու իրական կեանքն է, որ տարբեր ժամանակների եւ տարբեր կուսակցութիւնների ծրագրները եւ հիմնական նըպատակները կը նոյնացնեն: Նոյնանման պատճառներ

ըրբ,— նոյնանման եզրակացութեան բերած են:

Մեր հակառակորդ բոլշևիկները, եթէ ուշագրութեամբ կարդան վերեւ յիշուած մեր ծրագրի կէտերը, պիտի ահամայ խոստովանին, որ իրանք եկած են Դաշնակցութեան տեսակէտին՝ ընկերային կազմի 1—12 յօդուածների վերաբերմամբ, քանի որ Դաշնակցութիւնը իր ծրագրով աւելի հին է քան իրենք:

Եւ Դաշնակցականներն էլ ահա՜ մայ պիտի խոստովանին, որ Ստալինի առաջադրած 1—12 կէտերը իրենց սեփական հիմնական սկզբունքներն են, որոնք 46 տարի է որդեգրուած են իրենց ծրագրի մէջ, ապա ուրեմն այդ 1—12 կէտերը չեն կարող հակառակութեան եւ թշնամութեան հիմնական պատճառներ դառնալ:

Այստեղ Դաշնակցութիւնը միայն Յրդ յօդուածի մասին կարող է ունենալ տարակարծութիւն, եթէ այդ յօդուածով Ստալինի նախագիծը կը հասկանայ շարունակել բանուորական եւ գիւղացիական պատգամաւորների զիկտատուրան: Դաշնակցութիւնը դէմ է ամէն զիկտատուրայի սկզբունքին եւ կողմ է ընդհանուր ներկայացուցչութեան ձեւին, թէպէտ ան կողմնակից եւ պաշտպան է միմիայն աշխատաւոր զիկտացիութեան, բանուորութեան եւ յեղափոխական մտաւորականութեան. նա հասկանալի կը համարէ այդ երեք տարրերի, գերիշխանութիւնը իրր մեծամասնութիւն, առանց զիկտատուրայի ձեւի կիրառման եւ առանց որեւէ մէկի իրաւունքների սահմանափակման, պարտադրելով փոքրամասնութիւն կազմող շահագործողներին ենթարկուելու մեծամասնութիւն կազմող աշխատաւորութեան:

Նկատել առնելով մեր ծրագրէն մէջբերուած տրամադրութիւնները, մենք ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ Ստալինեան նախագծի յօդ. 1—12 հիմնական կէտերը

ոչ միայն որդեգրուէին բոլշեւիկները կողմէ, այլ և ի-
րագործուէին, թէկուզ այդ իրագործումը կատարուէր ոչ
թէ մեր, այլ իրենց ձեռքով: Էականը մեր գաղափարների
իրագործումն է և ոչ թէ իրագործման միջնորդ ձեռքը:
Մեր կուսակցութիւնը հպարտ պիտի ըլլայ, որ ունի
հիմնական տեսակէտներ, որ չեն հնացած, ընդհակառա-
կը “նոր”, համարուած կուսակցութիւններն են որ աջ ու
ձախ կը տատանին, կը փորձեն և ի վերջոյ տարուբեր-
ուելով կը յանգին այն ճշմարտութեանց, որոնք մեր
կուսակցութիւնը արդէն կէս դար է որսնած և գտած է:

Այսօր երբ Ստալինները միլիոնաւոր զոհեր տալէ
վերջը ի խնդիր ընկերային կառույցի որոնման, չեն գտած
մեզմէ ձախ հասկացողութեանց մէջ նպատակայարմա-
րութիւններ, մենք հաւատով և համոզումով պիտի կա-
րողանանք պնդել, որ մեր ծրագրին ձախ հասկացողու-
թիւնները անհիմն և սխալ են:

Այսօր երբ աջ հասկացողութեան հոսանքները ի-
րենց գաղափարապաշտութեամբ մեռած են և կամ մեռ-
նելու վտանգի տակ են, — մենք հաւատով և համոզու-
մով պիտի կարողանանք պնդել, որ մեզմէ աջ հասկացու-
թիւնները հիմէն խախտուած են և սխալ:

Այս հիմունքներով մենք ընկերային ապարեզին
մէջ ոչ ֆաշիզմէն, ոչ բոլշեւիզմէն դատաւունքու, օրինակ
վերցնելու հարկադրանքին տակ պիտի չլինենք և ընդ-
հակառակը թող մեր պարզ և հակերձ ծրագիրը դասա-
տու դառնայ այլոց: — Մենք պիտի ասենք — «մենք կանք
գաղափարով և կը մնանք»:

Այժմ անցնելը Ստալինեան սահմանադրութեան II
գլխին, որ բողկացած է 13—29 յօդուածներին:

Գ Լ Ո Ւ Խ II

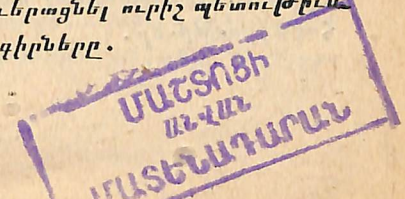
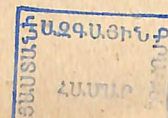
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ

ՅՕԴ. 13.— Խորհրդային Ընկերվարական Հանրա-
պետութիւններու Միութիւնը կը ներկայացնէ կամաւոր
համաձայնութեան և իրաւունքներու հաւասարութեան
վրայ հաստատուած միութիւնը հետեւեալ ընկերվա-
րական խորհրդային հանրապետութիւններու. — Ռու-
սաստանի Ընկերվարական Դաշնակցային Խորհրդային
Հանրապետութիւն, Ուկրայնա, Պելուուսիա, Ատրբէյջան,
Վրաստան, Հայաստան, Թուրքմենիա, Ուզբէկիա, Տաճի-
կիստան, Քաղաքստան և Կիրկիզիա:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 17). — «Աւստաւորական կուսակ-
ցութիւնները կը պատրաստուին ձեռք ձգել քաղաքական դերը, որպէս
զի սեղծեն նպատակաւոր պայմաններ իրենց ընկերվար իսկալին իրա-
գործման համար, ռամկավարացնել ամենալայն համահասութեամբ քա-
ղաքական կազմակերպութիւնը, վերածել պետութիւնները դաւանակցա-
յին ռամկավար անկախ համապետութիւններու, ապակենսօրոնացման
ամենէն ընդարձակ իրաւունք վրայ»:

ՅՕԴ. 14.— Խորհրդային Միութիւնը իրաւասու և
լիազօր է՝

Ա. ներկայացուցիչ հանդիսանալ միջազգային յա-
րաբերութիւններու մէջ, վաւերացնել ուրիշ պետութիւն-
ներու հետ կնքուած դաշնագիրները:

Բ. Վճուել պատերազմի և եաղաղութեան խնդիրները.

Գ. Արտօնել նոր հանրապետութիւններու մուտքը Միութեան կազմին մէջ.

Դ. Հսկել Սահմանադրութեան գործադրութեան վրայ. երաշխաւորել՝ որ առանձին հանրապետութիւններու սահմանադրութիւնները համաձայն են խորհրդային Միութեան սահմանադրութեան. վաւերացնել սահմաններու փոփոխութիւնը առանձին հանրապետութիւններու միջև.

Ե. Կազմակերպել խորհրդային Միութեան պաշտպանութիւնը եւ ղեկավարել անոր բոլոր զինուած ուժերը.

Զ. Վարել արտաքին առևտուրը, պետական մենաշնորհի հիման վրայ.

Է. Ապահովել պետութիւնը ամէն վտանգի դէմ.

Ը. Հաստատել խոր. Միութեան տնտեսական օրագիրները.

Թ. Հաստատել միակ պիւտձէ, գանձել տուրքերը առանձին հանրապետութիւններու մէջ և տեղական տուրքերը.

Ժ. Ղեկավարել զրամատուները, ճարտարարուեստային, երկրագործական եւ առևտրական ձեռնարկութիւնները, որոնք շահականութիւն ունին ու մբողջ Միութեան համար.

ԺԱ. Ղեկավարել փոխադրական ժիջոցները և անթել հեռագիրը.

ԺԲ. Ղեկավարել զրամական համադրոյթը եւ վարկը.

ԺԳ. Կազմակերպել օտաջուածքի պետական ապահովագրութիւնը.

ԺԴ. Կնքել և ընել փոխառութիւններ.

ԺԵ. Հաստատել հիմնական սկզբունքները հողի, հանքերու, անտառներու եւ ջուրերու օգտագործման.

ԺԶ. Հաստատել հիմնական սկզբունքները ժողովրդական կրթութեան և առողջապահութեան.

ԺԷ. Հաստատել ժողովրդական տնտեսութեան վեճակագրութեան միօրինակ եղանակ.

ԺԸ. Հաստատել աշխատանքի օրէնսդրական սկզբունքները.

ԺԹ. Օրէնսդրութիւն դատաւարութեան վերաբերմամբ. բրէական եւ քաղաքացիական օրինագիրք.

Ի. Քաղաքացիութեան և օտարականներու իրաւունքներու վերաբերող օրէնսդրութիւն.

ԻԱ. Ներման շնորհագիրներ ամբողջ Միութեան վերաբերող:

Ծն. (էջ 16 եւ 15). էջ 16. Փափաքելով հանդերձ ոչնչացնել բոլոր սահմաններն ու խտրութիւնները ազգերու միջև, ձգտելով հանդերձ կազմակերպել մէկ, ներդաւնակ, ամբողջական մարդկութիւն մը, այսօրուան կտր-կտր բաժան բաժան ու հակամարտ աւիարիին տեղ,— ընկերվարութեան իրագործումը չի պահանջեր արդի ուրոյն ազգային միութեանց իսպառ ձուլումը, միութիւններ որոնք իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղմնաւոր մասնայատկութիւններով կարող են միայն նոյնացնել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը:

Էջ 15.— Դասակարգային պայմար կը բարդանայ մասնաւորապէս այն երկիրներու մէջ, ուր գերիշխող ազգութեան ներկայացուցիչները, իրենց ձեռքին առնելով պետական եւ ընկերային բոլոր հաստատութիւնները, կը նստեն սկստ ազգերը եւ առհասարակ փոքրամասնութիւն կազմող միութիւնները:

ՅՕԴ. 15.— Խորհրդային Միութեան վեհապետութիւնը ուրիշ սահման չունի, բացի յօդուած 14-ի մէջ յիշատակուածներէն: Այդ սահմաններէն դուրս իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութիւն կ'իրագործէ պետական իշխանութիւնը բոլորովին անկախ: Խորհրդ-

դային հանրապետութիւնը կը պաշտպանէ առանձին հանրապետութիւններու վեհապետական իրաւունքները:

Ծան. Ծ. 2. 3. Դ. (էջ 15).— Զրկուելով ընկերային եւ պետական կեանքի գործօն մասնակցութեան հնարաւորութենէն, տուելով թէ՛ ներքապէս եւ թէ՛ մեկուքապէս, այդ սկստ միութիւնները եւ կը մնան լառաշաղիմութեան նամբուն վրայ եւ այդպէսով կը դանդաղի համամարդկային զարգացման հետ՝ աշխատանքին ընկերվարական ազատագրումը, քանի որ այդպէսով խոչընդոտ կը դրուի, մէկ կողմէն՝ դասակարգային հակամարտութեան զարգացումին, նեւաւաճ ազգութիւններու մէջ, միւս կողմէ՝ նեւաւաճ եւ նեւաւաճ ազգերուն պակասանոց աշխատանք դասակարգութեան համեմատութեանը:

ՅՕԴ. 16.— Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութիւն ունի իր սահմանադրութիւնը, համաձայն իր առանձնայատկութեանց եւ կատարելապէս համապատասխան խորհրդ. Միութեան ընդհ. Սահմանադրութեան:

Ծան. Ծ. 2. 3. Դ. (էջ 16).— Փոքրիկ նուաճուած մեակութային միութիւններու մէջ աշխատանք տարբեր պայմաններով հանդերձ իրենց ցեղակից քաղաքացի դասուն դէմ, միեւնոյն ասեմ նախանախնդիր են իրենց ուրոյն ազգային մեակութիւն, որ ստեղծուած է ժողովրդական առանձնայատկ հոգեբանութեամբ մը:

ՅՕԴ. 17.— Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութեան իրաւունք կը տրուի ազատօրէն դուրս գալու իւ. Միութենէն:

ՅՕԴ. 18.— Առանձին հանրապետութիւններու երկրային սահմանները չեն կրնար փոխուիլ առանց իրենց համաձայնութեամբ:

ՅՕԴ. 19.— Խորհրդային Միութեան օրէնքները հաւասար զօրութիւն ունին բոլոր խորհ. հանրապետութիւններու մէջ:

ՅՕԴ. 20.— Առանձին հանրապետութիւններէն ունեն մէկուն եւ իւ. Միութեան օրէնքներուն միջև տարբե-

րութիւն եղած պարագային ի զօրու է իւ. Միութեան օրէնքը:

ՅՕԴ. 21.— իւ. Միութեան բոլոր քաղաքացիներուն համար կը կազմուի ընդհանուր միակ քաղաքացիական կանոնադրութիւն: Ոեւէ համրապետութեամ իւրաքանչիւր քաղաքացի կը համընդհանուր խորհրդ. Միութեամ քաղաքացի:

Ծ. էջ 21. Ազատութիւն տեղափոխութեան: Խափանում անցագրերու:

ՅՕԴ. 22.— Ռուսական խորհրդային Դաշնակցային Ընկերվ. հանրապետութեամ մէջ կը մտնեն.— Ազգութեան, Հեռաւոր-Արեւելեան, Սիպերիայի, Դորիկի, Արեւմտեան, Իվանովի, Կալինինի, Լենինկրատի, Մոսկուայի, Օմսկի, Օրենպուրկի, Սարատովի, Սվերդլովսկի, Շիսիսային Ստալինկրատի, Չելիապինսկի, Եակոսլաւ շրջանները: Թաթարական, Բաշկիրեան, Դաղստանեան, Բուրիաթ-ժոնկուական, Կարաքախ-բալկարական, Կալմիկեան, Կարէլեան, Կոմի, Խրիմի, Մարիյսկի, Մոլտովսկի, Վոլգա-Գերմանական, Շիսիսային Օսէթիայի, Ուստուրասկի, Չեչեն-Ինգուշական, Չուվաշական, Եակոսլաւական իմքովաւրութիւնները: Ատիգէյեական, Շրէական, Կարաչեւեան, Օյրթական, Խաքասեան եւ Չերքէզեան ինքնավար շրջանները:

ՅՕԴ. 23.— Ուկրաինական Խորհրդային Ընկերվարական հանրապետութեան մէջ կը մտնեն Վինիցկի, Դընեպրոպետրովսկի, Դոնի, Կիևի, Օտեսայի, Խարկովի եւ Չեռնիվկի շրջանները եւ Մոլտովսկի ինքնավար խորհրդային ընկերվարական հանրապետութիւնները:

ՅՕԴ. 24.— Ատրբէյջանի խորհրդային հանրապետութեամ մէջ կը մտնեն Նախիջևանեան խորհրդային ընկերվարական հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար շրջանը:

ԵՄԱՆ. ԻՐ. Հ. Յ. Դ. (էջ 20).— Հայաստանի սահմաններուն մէջ պիտի միանան ռուսահայկական հողերը:

ՅՕԴ. 25.— Վրաստանի խորհրդ. համրապետութեան մէջ կը մտնեն Աբխազեան խորհրդ. ընկերվարական հանր. և Հարաւ. Օսետեան ինքնավար շրջանը:

ՅՕԴ. 26.— Ուզբէքստանի խորհրդային ըմկերվարական համրապետութեան մէջ կը մտնէ Կարա-Կալպաքեան հանրապետութիւնը:

ՅՕԴ. 27.— Տաճիկստանի խորհրդ. ընկերվ. հանրապետութեան մէջ կը մտնէ Կորտոն Բագաշխանեան ինքնավար շրջանը:

ՅՕԴ. 28.— Կազակստանի խորհրդային ընկերվարական հանրապետութեան մէջ կը մտնեն Աքտիւպինսկի, Ալմա-Աթինսկի, Արևելեան Կազակստանի, Կարգան-տենսկի և Հարաւ. Կազակստանի շրջանները:

ՅՕԴ. 29.— Հայաստանի, Բելոռուսիայի, Թուրք-մեծիստանի և Գիրկիզիայի խորհրդային ընկերվարական հանրապետութիւնները իրենց կազմին մէջ չունին իմք-նավար համրապետութիւններ, ինչպէս և ծայրամասեր ու շրջաններ:

Ծանօթ.— ԻՐ. Հ. Յ. Դ. (էջ 20).— «Հայաստան պիտի ըլլայ ժողովրդավար, անկախ հանրապետութիւն, որուն սահմաններուն մէջ պիտի միանան նախկին Ռուսահայկական եւ Թրքահայկական հողերը: Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ժողովրդավար հանրապետեան հիմնական օրէնքները պիտի որոշուին Հայաստանի Սահմանադիր Ժողովին կողմէ ընտրուած ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի, գաղտնի, համահասկան ընտրութեան սկզբունքով:

ԵՋՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼԽԻ

Մենք ուրախութեամբ դիտեցինք, որ Ստալինեան նախագիծը իր Ա. գլխով, ընկերային կազմով, եկած է մի եղրակացութեան, որ տարբեր չէ մեր հիմնական նըղատակներէ: Այդ նոյն ուրախութիւնը չունինք անոր Բ. գլխի վերաբերմամբ: Ստալինեան նախագիծը կը տարուբերուի Ռաքսեան, ապագայեան տեսակէտի եւ ազգայնական հասկացողութեանց մէջ, առանց մէկն ու մէկը հաստատուն հիմունք առնելու:

Յառաջագիծութիւն պիտի նկատել այն, որ Ստալինը ազգային ազգակի գոյութիւնը ժխտել չուզեր, ինչպէս կը ժխտէին առաջ, համարելով այդ հակայեղափոխական նախապաշարմունք, բայց չխօսելը բաւ չէ, պէտք էր ազգային քաղաքականութիւնը իբր վարքագիծ հիմք ունենալ՝ թէ՛ ազգային հարցը լուծելու և թէ՛ ընկերվարական նպատակները իրագործելու համար, ինչպէս հասկացած է Դաշնակցութիւնը, որ պարզ է անոր ծրագրի 17, 16, 15, 20, 21 էջերի մէջներումներէ:

Յօդուած 13ը կարդալով, անհուն երջանկութիւն պիտի զգային Ռուսաստանի 11 ազգութիւնները, որ առանց արիւնահեղութեան՝ իրանք կը ճանաչուին իբր անհատականութիւններ, իբր անկախ հանրապետութիւններ, ինչ որ լիովին համապատասխան է Դաշնակցութեան գաղափարապատումեան (տես էջ 17): Այս յօդուածով Ստալին կանգնած է ճիշդ ու ճիշդ ազգային ըմբռնողութեան վրայ, որի դէմ ոչ մի առարկութիւն չի կարող լինել: Բայց անմիջապէս յաջորդող թիւ 14 յօդուածի ԻԱ. կէտերով այդ հանրապետութիւնները,

այդ անկախ միաւորները կ'ոչնչացնէ։ Նա անունը կը թողու, բայց բովանդակութիւնը կ'առնէ, որին հակառակ է Դաշնակցութեան ծրագիրը (տես ծանօթ. էջ 16 և 15)։

Մեր հասկացողութեամբ մարդը մեքենայ չէ. նա ընդհակառակը անհատականութիւն է, ստեղծողը մեքենայի։ Այդ պատճառով է որ մեր գաղափարապաշտութեան հիմքը պիտի մնայ անձի ազատութիւնը, մարդը մարդուն շահագործման վերացումը և աշխատանքի չափով անոր պարելու իրաւունքը։ Յարդ այս հասկացողութեան մէջ համաձայն չենք բոլշեիկներին և թըշնամի էինք, այսօր Ստալին կը մերժէ իր հին հասկացողութիւնը. ուրեմն թիւրիմացութիւնը վերացած է, և միասին համամաս կարող ենք լինել մարդու ազատութեան և «ով չաշխատի՝ չ'ուտեր», «իւրաքանչիւրը ըստ իր ընդունակութեան, ըստ իր աշխատանքի» գաղափարներէ շուրջ։

Եթէ այս հիմնական կէտի մէջ մեր տարակարծութիւնը վերանար ըստ էութեան, պիտի վերանար և ազգային հարցին մէջ, որովհետեւ եթէ մարդը մի անհատ է, ազգութիւնն էլ բաղմամբիոն մարդկանց մի անհատականութիւն է։ Եթէ մարդը միլիարտներ անջատ բըշիջների մի ներդաշնակ համայնական կեանքէն կազմուած է, ազգութիւնն էլ կազմուած է բաղմամբիւ միատեսակ մարդկանց հաւաքածոյէն։ Ազգութիւնը մի մեծ անձնաւորութիւն է, ինչպէս մարդը մի փոքրիկ անձնաւորութիւն է։

Ինչպէս մարդու եսի շահագործումը, անոր կաշկանդումը, անոր իրաւունքների բռնաբարումը անթոյլատրելի է, առաւել ևս անթոյլատրելի է ազգութեան մը անհատականութեան, աշխատանքի, իրաւունքի, ա-

զատութեան բռնաբարումը։

Ինչպէս մարդը, առաւել ևս ազգերը պիտի լինեն ազատ, անկաշկանդ, իրաւարար եւ այդ միջոցով միայն մենք կը մօտենանք ընկերվար ըմբռնողութեանց իրագործմանը։

Ստալինեան սահմանադրութեան թիւ 14 յօդուածը հակայեղափոխական բուրժուական, իմպերիալիստական և ռուսական ըմբռնողութիւն է, որով կը ղեկավարուէին իրմէ առաջ ցարերը, և որով կը ղեկավարուին ներկայումս բոլոր բուրժուական, աւատական պետութիւնները։

Այդ յօդուածով ազգային բոլոր կարողութիւնները, բոլոր իրաւունքները, բոլոր ազատութիւնները կ'առնուին հանրապետութիւններէն և կը տրուին յօգուտ ըստ ձեւի անգոյ՝ Խ. Միութեան, բայց ըստ էութեան յօգուտ Խ. Միութեան մէջ մեծամասնութիւն կազմող ռուսերի։

Իրաւ, է չէ խլուած «անկախ հանրապետութիւններու» մի հարստութիւնը՝ լեզուէ, բայց ազգութիւն չի նշանակեր միայն մայրենի լեզու. դա մէկն է բաղմամբիւ ազգային հարստութիւններէն, բայց ոչ ամբողջը և էականը։

Ստեղծուած «անկախ հանրապետութիւնները» պարզ «լեզուագիտական հանրապետութիւններ» են։

Համամիտ լինել անհնար է Ստալինեան ազգային նախագծին. նրա հիմքը բուրժուական է, որովհետեւ որդեգրած է ոչնչացման քաղաքականութիւնը ազգային բոլոր իրաւունքներին, բացի լեզուէն. այսինքն այնպէս՝ ինչպէս որ մի կապիտալիստ կամ կալուածատէր կը խլէ բոլոր իրաւունքները աշխատաւորին, բացի անոր կեանքէն։

Նա իմպերիալիստական է, որովհետեւ ազգերը կը համարուին իրաւագուրկ հօտեր և իրաւունքը կը ճանչցուի միայն ուժեղին։

Նա ռուսական է, որովհետեւ բոլոր իրաւունքները, եթէ ոչ ձեռով, այլ ըստ էութեան կը փոխանցուին ռուսներին, ինչ որ պիտի պարզուի ներքեւում:

Նա հակայեղափոխական է, որովհետեւ չլուծելով ազգային հարցը և ճնշող ու ճնշուող ազգեր ստեղծելով, դրանով իսկ արգելք պիտի հանդիսանայ աշխատաւորութեան համերաշխութեան, որով նրա ներդաշնակ յառաջացման դէպի ընկերավարութիւնը (տես ծանօթ. յօդ. 15):

Ստալինեան նախագիծը իր յօդ. 14-ով բոլորովին իրաւադուրի դարձնելէ վերջը «անկախ հանրապետութիւնները», մեղմելու համար այդ բացայայտ բռնաբարութիւնը և ծայրայեղ կեդրոնացումը, իր յօդ. 15. 16-ով իրաւունքներ տալու երեւոյթը կ'առնէ անկախ հանրապետութիւններին, «մնացած» պետական պաշտօնները (ֆունկցիաները) թողնելով հանրապետութիւններին և իրաւունք տալով որ անոնք ունենան իրանց սահմանադրութիւնները: Բայց իսկոյն աւելացնելով, որ այդ ազգային սահմանադրութիւնները պիտի կատարելապէս համապատասխան ըլլան Խ. Միութեան սահմանադրութեան: Եթէ կատարելապէս համապատասխան պիտի ըլլան, ինչո՞ւ համար են այդ իրաւունքները և ազգային սահմանադրութիւնները, և յետոյ որո՞նք են այդ մնացած պետական իշխանութիւնները, և առանց անոնց անունը տալու կը լիազօրութիւն անկախ հանրապետութիւններին — դրանք այլեւս դոյութիւն չունին յօդ. 14-էն յետոյ. ուրեմն առանց պորտֆէյոյի իշխանութիւն կը տրուի, որ կատակերգութիւն է:

Այդ կատակերգութիւնը աւելի դաւեշտական բընոյթ կ'առնէ իր յօդ. 17-ով, ուր անկախ հանրապետութիւններին իրաւունք կը տրուի նոյնիսկ բաժանուելու Խ. Միութենէն. մի իրաւունք՝ որ ոչ մի դաշնակցային պետու-

թիւն չունի: Յօդ. 14-ի ժխտութեան կողքին՝ յօդ. 17-ի այդ առատաձեռնութիւնը թէ՛ ծիծաղելի է եւ թէ հասկանալի:

Մի պետութիւն իրական անկախ լինելու և բաժանուելու կամք ունենալու համար, նախ և առաջ նա պիտի գոյութիւն ունենայ, եւ ոյժ ու իշխանութիւն: Յօդ. 14, 15, 16-ով և հետագայ յօդուածներէ տրամադրութեամբ անուանական և ոչ իրական անկախ պետութիւններ կան, և քանի որ անոնք չունին եւ ոչ մի իշխանութիւն և ոյժ, ապա և անոնք «կամովին միանալու և կամովին բաժանուելու», յօդուածները անիմաստ կը մնան, նման այն իրաւունքին, որ դադարէ մէջ դրուած գիական ազատութիւն կը տրուի դադարէն հետանալու, որ անիրագործելի է:

Յօդ. 22—29-ը կը ներկայացնէ ցանկը Խ. Միութեան 11 «անկախ հանրապետութեանց», 22 ինքնավար հանրապետութեանց և 9 ինքնավար շրջաններէ:

Առաջին հայեաքքով մի ուրախալի երեւոյթ. «անբաժան և սրբազան Ռուսիոյ», մէջ, որ Պապետոնոսցեաներ և Ստալինայիններ չէին ուզեր տեսնել և ոչ մի ազգութիւն, Ստալին վերջապէս տեսած է 42 ազգութիւն, որոնց պարգեւած է «անկախութիւն» եւ «ինքնավարութիւն», նա յաճ ազգերի թուին: Մակերեսային մի ակնարկ պատճառ պիտի դառնար Ստալինին համարելու Ռուսիոյ ազգերի ազատարարը: Բայց ցաւօք սրտի ան դեռ հեռու է Ռուսիոյ Վիլհելմ Տելը լինելուց:

Կոյր չլինել և տեսնել ազգերի գոյութեան փաստը՝ արժանիք է, որ ունի Ստալին:

Ազգերի բնական գոյութեան ընդդիմանալ և ցանկութիւն ունենալ անոնց պահանջներին բաւարարել —

իմաստութիւն է, որ կարծես կը պակսի Ստալինի:

Այդ ցանկութիւնը խօսք թողնելը և դրականօրէն չգործադրելը, գիտակցական չարիք է թէ՛ պետութեան և թէ՛ ընկերավարութեան յաջողութեան համար, որ աւելի մեծ դժբախտութիւն ստեղծելու նախերգանք կարող է դառնալ, որի յանցանքի մէջն է Ստալինը եւ իր նախագիծը:

Ինչո՞ւ համար և ի՞նչ դրդապատճառներով ստեղծուած են 42 ազգային անկախ և ինքնավար ազգութիւններու հանրապետութիւններ:

Եթէ առաջնորդող գաղափարը եղած է «ազգերի ինքնորոշման սկզբունքը անկախ իրանց թուէն և որակէն, համաձայն իրանց համախումբ գոյութեան իբր մեծամասնութիւն մի երկրամասի մէջ, որտեղ միատեսակ ցեղի ազգը իրարու հետ ընդհանուր սահման ունի» և այլն, այդ պարագային գործնական դրութեան մէջ պիտի կիրառուէին հետեւեալները.

Ա) Ինքնորոշուած ազգերը պիտի ունենային իրանց իշխանութիւնները, չասենք գերիշխանութիւնը, որ տեսանք թէ չունին ըստ յօդ. 14, 15, 16-ի:

Բ) Ազգերի ինքնորոշումը պիտի կատարուի ըստ իրանց՝ ազգութիւնների և ոչ թէ անհատների կամայականութիւնով, և ամենացաւոտ ու վտանգաւոր կողմն է ազգերին մասնատել տարբեր մասերի, հակառակ ազգութեանց կամքին, որ պատճառ պիտի դառնայ երկպառակութեանց:

Ստալինեան նախագիծը պետական սահմանների մասին զերծ չէ ակնբախ անարդարութիւնների և «բաժանեա զի տիրեսցես»ի քաղաքականութիւն է:

Յոյց տալու համար այդ անարդարութիւնները, բերենք մի երկու օրինակ.

Յօդ. 22-ի մէջ կայ նախատեսուած «Հիւսիսային Օսետիայի» ինքնավար հանրապետութիւն Ռուսաստանի սահմանների մէջ, իսկ յօդ. 25ի մէջ «Հարաւ. Օսետիայի ինքնավար շրջան» Վրաստանի սահմանների մէջ:

Արդ՝ օսերը որ մի ազգ են, հազարաւոր տարիներ Վրաստանի կողքին ապրած, համարեա նոյն ժողովուրդը ինչ կովկասի բոլոր ժողովուրդները, որ հազիւ մի դար ու կէս է ծանօթութիւն ունին ռուսների հետ, բաժանուած են երկու կէսի, մի մասը Ռուսիոյ մէջ, մի մասը Վրաստանի. Դա նման է բռնութեամբ բաժանելուն ամուսինը կնոջից, կամ մայրը իր զաւակներից: Քանի որ օսերը առանձին ազգ են, քանի որ թէ՛ հարաւային, թէ՛ հիւսիսային Օսետիան իրարու հետ սահման ունին, պիտի նաեւ միանան մի ամբողջութեան մէջ, լինին անկախ, իսկ եթէ անկախ չեն լինելու այս կամ այն պատճառով, որ առարկելի է միշտ, գոնէ պիտի լինէին ինքնավար՝ միայն մի պետութեան սահմանի մէջ, և այդ պետութիւնը աւելի լինելու իրաւունքը պիտի ունենար Վրաստանը, քան Ռուսաստանը. քանի որ օսերի պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, տնտեսութիւնը, մշակոյթը կապուած են աւելի Վրաստանին, քան Ռուսաստանին:

Մի այլ օրինակ.

Յօդ. 24-ի մէջ Ատրբէջանի հանրապետութեան մէջ ստեղծուած է Ղարաբաղի ինքնավար շրջան: Ղարաբաղ ազգ գոյութիւն չունի, կայ Ղարաբաղի շրջան, որ գուտ հայաբնակ է և Հայաստանի գաւառներէն մէկն է և անոր սահմանակից: Արդ՝ քանի որ Հայաստան կայ, պէտք էր այդ հայկական գաւառը կցուէր Հայաստանի:

Այսպիսի օրինակների շարանը պիտի երկարէր. բաւ

են դրանք ևս՝ ցոյց տալու, որ միայն ազգերի ինքնորոշման գաղափարը չէ դրդապատճառը 42 ազգութեանց սահմանաւորման, այլ խառնուած է աշխարհակալական եւ բաժանման քաղաքականութեան հետ, որ յատուկ է ամէն մի կապիտալիստական եւ իմպերիալիստական գաղափարապաշտութեան։ Ռուսական իմպերիալիզմը, ի վան Ա. Տեղի ոգին կը շարունակէ գործել Ստալինի նախագծի միջոցով։ Այս հասկանալու համար պիտի նայինք քարտեզին եւ պիտի տեսնենք հետեւեւեւները։

Ֆինլանդիայի դէմ յանդիման կազմած է Կոուելիան, որ ցեղակից են ֆիններին, — Լեհաստանի մէջ գտնուող բազմամիլիոն ուկրայնացիների եւ ձերմակ ուսուերի հանդիպակաց — կազմած է ձերմակ Ռուսիոյ եւ Ուկրայնայի հանրապետութիւնները, իսկ Ռումանիոյ մոլտաւներին դիմաց — Ուկրայնայի մէջ «Մոլտաւիոյ հանրապետութիւնը»։

Իրանի Ատրպատականի դէմ կազմած է Ատրբէջանը եւ Իրանի Թուրքմենստանի Մագանդարանի եւ Մեշէտի դէմը՝ կազմած է Թուրքմենական հանրապետութիւնը, Աւղանստանի սահմանի վրայ՝ Տաճիկստանի հանրապետութիւն, իսկ Չինական Թուրքեստանի դէմ — Կազակըստան, Կիւբիզստան, Մոնղոլիա, որոնք ցեղակից են չինական հանդիպակաց շրջանների ազգաբնակչութեանց։

Այս դասաւորումները չունին միայն նպատակ ազգերի ինքնորոշման, այլ ունին աւելի էական մի նպատակ եւս, ազգերի ինքնորոշման ցուցանակը ծառայեցնել աշխարհակալութեան միջոց, ծառայեցնել միջոց շրջապատող պետութիւնները ներսէն պայթեցնելու։ Ուկրայնայով, ձերմակ Ռուսիայով Լեհաստանը, Ատրբէջանով, Թուրքմենստանով Իրանը, Տաճիկստանով Աւղա-

նըստան, Կազակստանով, Ղրղզստանով, Մոնղոլիայով — չինական տիրապետութիւնը ևայլն։ Սա մի նոր մեթոտ է, եւ իմաստուն մեթոտ, տարածուելու եւ պաշտպանուելու, որ գուցէ աւելի հիմնական եւ վճռական միջոց է, քան Սկոբելովների, Երմոլովների ուղղաձիգ միջոցները աշխարհակալութեան։ Հնացած են հին մեթոտները ազգութիւնները անբան հօտեր համարելու, նոր մեթոտ է պէտք — ազգերին երեւութական շահեր ցուցադրել եւ զանոնք դարձնել առաջապահ ոյժ, դրսի ոյժերը կազմակերպելու եւ տիրապետելու համար։

Մեթոտը խելացի է, բայց հիմնուած է ոչ հաստատուն գետնի վրայ։ Ազգերը երեւութական շահերով միայն չեն կարող կամուրջ ծառայել նոր ձեռք իմպերիալիզմին, պիտի տալ անոնց դրական, շօշափելի շահ եւ այդ իրական կը դառնայ եւ գործակցութիւնը հիմնական, երբ այդ ազգերը լինեն իրանք անկախ եւ դաշնակցած իրարու հետ համահաւասար շահ ստանալու համար։ Այդ չկայ, եւ այդ պատճառով իմաստուն ուղին իսկ պիտի բաժուն հետ գնայ, քանի կը շարունակուի ճնշող եւ ճնշուող, իրաւատէր եւ իրաւագուրկ ազգային քաղաքականութեան ձեւը ըստ Ստալինեան սահմանադրութեան։

Ի՞նչ է եզրակացնենք Բ. գլխի բովանդակութիւնը. պիտի տեսնենք, որ խաբուսիկ է Խ. Միութեան Ֆետերալիզմը եւ անուանապէս կը ծանաչուի ազգերի անկախութիւնը, բայց իրաւապէս գոյութիւն չունին ոչ «անկախութիւններ եւ ոչ ինքնավարութիւններ»։ գոյութիւն ունի քողարկուած ուսու գերիշխանութեան կենտրոնաձիգ վարչաձեւը։

Անցնինք Գ. գլուխին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԸՆԿ. ՀԱՆՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՐՋՐԱԳՈՅՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

307. 30.— Խորհրդային Միութեան պետական բարձրագոյն օրկանը կը հանդիսանայ Խորհրդային Ընկերվարական հանրապետութիւններու Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը:

307. 31.— Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը իր ձեռքը կը կեդրոնացնէ Միութեան ամբողջ իշխանութիւնը՝ համաձայն սահմանադրութեան 14րդ յօդուածին, որքան որ այդ իշխանութիւնը ըստ սահմանադրութեան չի պատկանիր Գերագոյն Խորհուրդին առջև պատասխանատու օրկաններուն— Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւն, Խորհրդային Միութեան Ժողովրդական Գործավարներու Խորհուրդ և Խորհրդային Միութեան Ժողովրդական գործավարութիւններ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ. 16).— «Փափաքելով հանդերձ ոչնչացնել սահմաններն ու խտութիւնները աղգերու միջեւ, ձգտելով հանդերձ կազմակերպել մէկ, ներդաշնակ, ամբողջական մարդկութիւն մը, չի պահանջուիր արդի ուրոյն ազգային միութիւններուն ձուլումը»:

(էջ 15).— «Ազգերը նախանձախնդիր են իրենց ուրոյն ազգային մշակոյթին, որ սեղծած է ժողովրդավար առանձնայատուկ հոգեբանութիւն մը»:

(էջ 18).— «Նորակէլ բոլոր անչրպեսները, որոնք կը շարունակեն ժամանակակից հասարակութիւնը, բաժնետիր զայն հպատակ ու հակամարտ, բեռնաճան դասակարգերու»:

307. 32.— Խորհրդային Միութեան օրէնսդրական իշխանութիւնը ամբողջապէս կը պատկանի Գերագոյն Խորհուրդին:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 18).— «Ռամկավարացնել ամենալայն համեմատութեամբ բաղաձայն կազմակերպութիւնը, վերածել պետութիւնները դաշնակցական—ռամկավար անկախ հանրապետութիւններու, ապակենտրոնացման ամենալայն հիմքերու վրայ»:

307. 33.— Գերագոյն Խորհուրդը կը բաղկանայ երկու պալատներէ— Միութեան Խորհուրդ և Ազգութիւններու Խորհուրդ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 16).— «Միացնել բոլոր ժողովուրդները հոյակապ դաշնակցութեան մը մէջ, խողովակ աշխատակցութեան հիման վրայ»:

307. 34.— Միութեան Խորհուրդը կ'ընտրուի Խորհրդային Միութեան բաղաձայնութիւնէն, իւրաքանչիւր 300 հազար բաղաձայնութիւն մէջ՝ պատգամաւորի հաշուով:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ. 16).— «Միացնել բոլոր ժողովուրդները հոյակապ դաշնակցութեան մը մէջ»:

307. 35.— Ազգութիւններու Խորհուրդը կը բաղկանայ պատգամաւորներէ, որոնք կը մշամակուին Միութեան համընդհանուր իրաւունքներու, ինքնավար համընդհանուր իրաւունքներու և ինքնավար շրջաններու գերագոյն խորհուրդներէն, այն հաշուով, որ Միութեան իւրաքանչիւր ամկախ համընդհանուր իրաւունք հասնող ՍՍՍՀ պատգամաւոր, իւրաքանչիւր ինքնավար համընդհանուր իրաւունք հասնող ՀՆԳ և իւրաքանչիւր ինքնավար շրջան՝ երկու պատգամաւոր:

307. 36.— Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրուի չորս տարին անգամ մը:

307. 37.— Գերագոյն Խորհուրդի գոյգ պալատ

ները հաւասար են իրենց իրաւունքներով:

ՅՕԴ. 38.— Օրէնսդրական նախաձեռնութիւնը հաւասար չափով կը պատկանի Միութեան Խորհուրդին և Ազգութիւններու Խորհուրդին:

ՅՕԴ. 39.— Օրէնքը ընդունուած կը համարուի, եթէ ընդունուած է երկու պալատներէն, իւրաքանչիւրին պարզ մեծամասնութեամբ:

ՅՕԴ. 40.— Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ ընդունուած օրէնքները կը հրապարակուին Գերագոյն Խորհուրդի նախագահի և դիւանի քարտուղարին ստորագրութեամբ:

ՅՕԴ. 41.— Միութեան և Ազգութիւններու Խորհուրդներու նստաշրջանները կը բացուին և կը փակուին միաժամանակ:

ՅՕԴ. 42.— Միութեան Խորհուրդը կ'ընտրէ իր նախագահը և երկու փոխ-նախագահները:

ՅՕԴ. 43.— Ազգութիւններու Խորհուրդը կ'ընտրէ իր նախագահը և երկու փոխ-նախագահները:

ՅՕԴ. 44.— Միութեան և Ազգութիւններու Խորհուրդներու նախագահները կը ղեկավարեն իրենց պալատներու նիստերը և անոնց ներքին կարգը:

ՅՕԴ. 45.— Երկու պալատներուն ընդհանուր նիստերուն փոխիփոխ կը նախագահեն Միութեան և Ազգութիւններու Խորհուրդներու նախագահները:

ՅՕԴ. 46.— Գերագոյն Խորհուրդին նստաշրջանը կը հրաւիրուի տարի՞մ երկու ամգամ: Արտակարգ նստաշրջանը կը հրաւիրէ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը իր նախաձեռնութեամբ կամ հանրապետութիւններէն մէկուն պահանջով:

ՅՕԴ. 47.— Միութեան և Ազգութիւններու Խորհուրդներու միջև տարակարծութիւն ծագած պարագային, հարցը կը տարուի իրաւարար յանձնաժողովին:

Եթէ իրաւարար յանձնաժողովի միջոցով համաձայնութիւն չկայանայ, կամ եթէ անոր տուած որոշումը չգոհացնէ երկու պալատները, հարցը կրկին կը քննուի պալատներու մէջ: Իսկ եթէ երկու պալատներուն միջև կրկին համաձայնութիւն չկայանայ, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը կը լուծէ Գերագոյն Խորհուրդը և կը նշանակէ նոր ընտրութիւններ:

ՅՕԴ. 48.— Գերագոյն Խորհուրդը երկու պալատներու ընդհանուր նիստին մէջ կ'ընտրէ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, որ կը բաղկանայ Գեր. Խորհուրդի նախագահութենէն, անոր չորս փոխ-նախագահներէն, նախագահութեան քարտուղարէն և նախագահութեան 31 անդամներէն: Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը պատասխանատու է Գեր. Խորհուրդին առջև, անոր ամբողջ գործունէութեան ընթացքին:

ՅՕԴ. 49.— Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը՝

Ա. կը հրաւիրէ Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը:

Բ. Հրամանագիրներու միջոցով կը մեկնաբանէ գործող օրէնքները:

Գ. կը լուծէ Գերագոյն Խորհուրդը, համաձայն 47րդ յօդուածին, եւ կը նշանակէ նոր ընտրութիւններ:

Դ. կը կազմակերպէ հանրաքուէ, իր նախաձեռնութեամբ կամ հանրապետութիւններէն որեւէ մէկի փափաքով:

Ե. Կը փոխէ Խ. Միութեամբ գործադրման խորհուրդի եւ առանձին Խառնապետութիւններու գործադար. խորհուրդներու որոշումները այն պարագային, եթէ ասոնք օրէնքին համաձայն չեն:

Զ. Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջաններու ընթաց-

քին կը փոխէ և կը նշանակէ ժողովրդական գոր-
ները՝ Գործադարներու Խորհուրդի առաջարկով, ապա
այդ նշանակումները կը յանձնէ Գեր. Խորհուրդի հաս-
տատութեան:

Է. Կը պարգեւատրէ Խ. Միութեան պատուանշան-
ներով:

Ը. Կ'իրագործէ ներման իրաւունքը:

Թ. Կը նշանակէ և կը փոխէ Խ. Միութեան գինուած
ուժերու բարձր հրամանատարութիւնը:

Ժ. Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջաններու դադա-
րէ ընթացքին պատերազմի վիճակ կը յայտարարէ՝ Խ.
Միութեան վրայ յարձակման մը պարագային:

ժԱ. Կը հռչակէ ընդհանուր կամ մասնակի զօրա-
շարժ.

ժԲ. Կը հաստատէ միջազգային դաշնագիրները:

ժԳ. Կը նշանակէ և ետ կը կանչէ օտար պետու-
թիւններու մօտ նշանակուած Խ. Միութեան լիազօր
ներկայացուցիչները:

ժԴ. Կ'ընդունի օտար պետութիւններու դիւանա-
գիտական ներկայացուցիչներու հաւատարմագիրները:

ՅՕԴ. 50.— Միութեան Խորհուրդը և ազգութիւն-
ներու Խորհուրդը կ'ընտրեն մանտատային յանձնաժո-
ղովներ, որոնք կը ստուգեն իւրաքանչիւր պալատի
պատգամաւորներու լիազօրութիւնները: Մանտատա-
յին յանձնաժողովի առաջարկով՝ կ'որոշեն կա՛մ ճանչ-
նալ լիազօրութիւնները և կա՛մ փոխել ընտրութիւն-
ները:

ՅՕԴ. 51.— Այն պարագային երբ Խորհրդային Մի-
ութեան Գերագոյն Խորհուրդը անհրաժեշտ կը նկատէ,
կը նշանակէ ընդհանրական յանձնաժողովներ՝ ամէն կարգի
ընտրութեանց համար: Բայց հաստատութիւնները եւ
պաշտօնատարները պարտաւոր են պատասխանելու այդ

յանձնաժողովներու հարցումներուն և անոնց ներկայա-
ցընել պահանջուած փաստաթուղթերը:

ՅՕԴ. 52.— Խ. Միութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի
պատգամաւորը չի կրնար ո՛չ ձեռրակալուիլ, ո՛չ ալ դատա-
րանի յանձնուիլ առանց Գեր. Խորհուրդի արտօնու-
թեան, իսկ Գեր. Խորհուրդի նստաշրջանի դադարի ժա-
մանակամիջոցին՝ առանց անոր նախագահութեան արտօ-
նութեան:

ՅՕԴ. 53.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի
լիազօրութեանց ժամանակը լրանալէ յետոյ, ինչպէս
նաեւ այդ ժամանակէն առաջ անոր լուծուելու պարա-
գային, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը կը
պահէ իր լիազօրութիւնը, մինչեւ նոր Գերագոյն
Խորհուրդի կողմէ նոր նախագահութեան ընտրութիւնը:

ՅՕԴ. 54.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի
լիազօրութեանց ժամանակը լրանալէ յետոյ, ինչպէս
նաեւ ժամանակէն առաջ անոր լուծուելու պարագային,
Գեր. Խորհուրդի նախագահութիւնը կը ճշդէ թուակա-
նը նոր ընտրութեանց, որ պէտք է կայանան ամենէն
ուշը Գեր. Խորհուրդի աշխատանքներու գումարումէն 2
ամիս յետոյ:

ՅՕԴ. 55.— Խ. Միութեան նորընտիր Գերագոյն
Խորհուրդը նախորդ Գեր. Խորհուրդի նախագահութեան
կողմէ կը հրաւիրուի ոչ ուշ՝ քան ընտրութիւններէն մէկ
ամիս յետոյ:

ՅՕԴ. 56.— Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խոր-
հուրդը երկու պալատներու միացեալ ժողովին մէջ կ'ըն-
տրէ Խ. Միութեան կառավարութիւնը, այսինքն՝ ժող-
Գործադարներու Խորհուրդը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ ԳԼԽԻ

Երրորդ գլուխը կառուցուած է Բ. գլխու վրայ. մենք ցուցադրեցինք Բ. գլխի թերութիւնները. բնական է, որ թերի և ծուռ հիմքի վրայ կառուցուածը պիտի շարունակէ մնալ թերի և ծուռ: Այս գլխի մէջ աւելի ցայտուն կերպով կ'արտայայտուի ուսակ. կեդրոնաձիգ ուղղութիւնը և ազգերի իրաւունքների և գոյութեան խարոճսիկ բնոյթը: Այդ ցաւալի երեւոյթի առաջն առնելու համար, Դաշնակցութեան ծրագրի տրամադրութիւնները հետեւեալներն են.

Ծանր. Ծր. 3. 4. Դ. (էջ 18).— «Ռամկավարացեալ ամենալայն համեմատութեամբ խաղաղական կազմակերպութիւնը, վերածել պիտեալ քիմները դաշնակցական-ռամկավար անկախ հանրապետութիւններու սպայկեմստնացման ամենալայն հիմքու վրայ»:

էջ 16. «Միացեալ բոլոր ժողովուրդները հոյակապ դաշնակցեան մը մէջ, խաղաղ աշխատակցութեան հիման վրայ»

Այս մէջբերումներէն պարզ է, որ Ստալինեան նախագծի Դ. գլխի և Դաշնակցութեան հասկացողութեանց մէջ խոր տարբերութիւններ կան: Եթէ Ստալինեան ծրագիրը կը ձգտի ազգային հարցի լուծման խաբկանքը տալով, ստեղծել փաստօրէն Ռուսական կայսրութեան ամբողջականութիւնը և տարածականութիւնը, ընդհակառակը — Դաշնակցութիւնը մանր և մեծ ազգերի՝ զոյութիւնը և անոնց անկախութիւնը պայման համարելով՝ կը ձգտի դաշնակցութեան միջոցով հաւասար առ հաւասարի ստեղծել մի մեծ բնտանիք ազգերի: Այս տարբերութիւնները աւելի ցայտուն կը դառնան, եթէ վերլուծենք թուերով Ստալինեան նախագծի 30—56 յօդուածների տրամադրութիւնները:

Խորհրդային Միութեան, այսինքն 11 անկախ, 22

ինքնավար հանրապետութիւնների և 9 ինքնավար շրջանների օրէնսդրական ամբողջ իշխանութիւնը կը պատկանի Գերագոյն Խորհրդին: Գերագոյն Խորհուրդը կազմուած է երկու պալատէ, — Միութեան Խորհուրդէն և Ազգութեանց Խորհուրդէն: Ազգութեանց Խորհուրդը կազմուած է, ըստ յօդ. 25-ի, անկախ հանրապետութեանց 10-ական, ինքնավար հանրապետութեանց 5-ական եւ ինքնավար շրջանների 2-ական ներկայացուցիչներէն, իսկ Միութեան Խորհուրդը՝ իւրաքանչիւր 300,000 քաղաքացիների մէկական ներկայացուցիչներէն: Վերածեցէք այս գեղեցիկ պատմութեանաւոր յօդուածները, 34, 35, իրական թուերի և կը տեսնէք ուսական գերիշխան տիրակալութիւնը:

Ըստ, օրինակ, 1931 թուի վիճակագրութեան, Խ. Միութեան ազգաբնակչութեան ընդհանուր թիւը եղած է 144,800,000, որմէ ուսական ֆետերատիոնը 99, 670,000: Արդ՝ Խորհուրդների Միութիւնը կազմելու համար, իւրաքանչիւր 300,000 մի պատգամաւոր տալու պայմանով, Խ. Միութեան ընդհ. պատգամաւորներու թիւը պիտի լինէր 482, որմէ Ռուսաստանինը միայն 332 պատգամաւոր, իսկ մնացած 10 «անկախ» հանրապետութիւնները 150 պատգամաւոր միայն: Հարցերը պիտի լուծուին պարզ մեծամասնութեամբ. պարզ է, որ 10 հանրապետութիւնները, միասնաբար ունենալով 150 ձայն, չեն կրնար իրաւամասնութեան ժէջ են 482-ի դէմ և միշտ հարցերը պիտի լուծուին Ռուսիոյ 332 ձայնով: Արդ, Միութեան Խորհուրդի բուն նպատակը կը գտնայ ուսական որոշումների հաստատումը պարտադրել 10 անկախ հանրապետութիւնների մասնակցութեամբ: Միութեան Խորհուրդը ֆետերատիոնի, յօդ. 13-ով, լիազատ «անկախութեանց» բաշխման սպանդանոցն է, որ տեղ պիտի անկախութիւնները, ազգային ինքնութիւն-

ները ոչնչանան և տեղի տան ոռոս. բացարձակ կամքին:

Իրաւ է, այդ ոռոսացման հանդէպ, Միութեան Խորհուրդի դէմ կը ստեղծուի Ազգութեանց Խորհուրդը, որի պատգամաւորները թիւը պիտի լինի.

Անկախ հանրապետութիւններ	11 X 10 =	110
Ինքնավար »	22 X 5 =	110
» շրջաններ	9 X 2 =	18
	42	238

Այս կազմը, պիտի խոստովանել, արդար է և համապատասխան մեր իսկ գաղափարապաշտութեան, ան համապատասխան է ազգերի անկախութեան և իբրև հաւասար առ հաւասարի դաշնակցութեան սկզբունքին: Ընդունելի է Ազգերի Խորհուրդը, բայց անոր ձևովը ոչինչ չկա. անոր 238 պատգամաւորի դիմաց կայ 482 Միութեան Խորհրդի պալատը, որ երկուէն երեք անգամ մեծ է թիւով, որի հետ պիտի լուծէ հարցերը և բոլոր հարցերը, որ եթէ ինքը միաձայնութեամբ իսկ լուծէ, Միութեան Խորհուրդը պարզ մեծամասնութեամբ կարող է ջնջել և կամ կանգնեցնել: Եւ ահա պիտի սկսի վէճը երկու պալատների մէջ, ինչ որ պիտի պատճառ դառնայ Գերագոյն Խորհրդի ոչնչացման: Գեր. Խորհրդի երկու պալատների իրարու հետ անհամաձայնութեան դէպքում, հարցի լուծումը վերապահուած է նոյն Գեր. Խորհրդէն ծնուած 31 հոգիեոց նախագահութեան: Նախագահութիւնը կը ստանձնէ Գերագոյն Խորհրդի իրաւասութիւնները ամբողջութեամբ և կը լուծէ Գերագ. Խորհուրդը իր երկու պալատներով (յօդ. 47, 48, 49): Այս կը նշանակէ որ ձեւական կը դառնան եւ Միութիւնների Խորհուրդը, եւ Ազգերի Խորհուրդը. ասոնք կարծես եկած են լոկ ծնունդ տալու մի համեստ անուան տակ թաքնուած «նախագահութեան», որը ոչ

այլ ինչ է եթէ ոչ նախկին Պոլիտօրիւրոն, կամ գիկտատուրա:

Այս՝ քողարկուած ֆաշիզմ է, եւ ոչ թէ գեմա-կրատիզմ: Գուցէ հանդուրժելի լինէր այդ «նախագահութիւնը», եթէ ան բխած լինէր միմիայն 238 Ազգերի Խորհրդի պատգամաւորներից, և անկէ ծնէր միայն և անկէ միայն կախում ունենար, բայց երբ գոյութիւն ունի Միութեան Խորհուրդը, կը նշանակէ, թէ այդ գիկտատուրան ոչ միայն գիկտատուրա է անձերի, այլ եւ Ռուսաստանի գիկտատուրա է անկախ ազգերի վրայ, որով չարիքը կրկնակի է:

Եթէ իրաւ է յօդ 13-ի իմաստը, որ ազգերը իբր հաւասար առ հաւասարի հետ, կամովին, իբր անկախ միաւորներ կը դաշնակցեն, ապա ա) պէտք չէ որ գոյութիւն ունենայ Միութեան Խորհուրդը և բ) Պետական Գերագոյն Խորհուրդը կազմուի միմիայն Ազգերի Խորհուրդէն այն սկզբունքով որ նախատեսած է Սահմանադրութիւնը և ան է միակ գերագոյն օրէնսդիր իշխանութիւնը և ծնունդ տուողը վարչական իշխանութեանց:

Միայն այս միջոցով է, որ ազգերի անկախութիւնը և՛ ոռոսական և՛ այլ գերիշխանութիւնների վերացնելը կ'ապահովի իսկ ներկայացուած սահմանադրութիւնը, իր Գ. գլխով պիտի նկատել անկախութեանց գերեզման և միապետութեան նախերգանք:

Գանք Դ. գլուխին:

Գ Լ ՈՒՄ IV

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՅՕԴ. 57.— Խորհրդային հանրապետութեան մէջ պետական ելխանութեան բարձրագոյն օրկան կը հանդիսանայ այդ նոյն հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 58. Իւրաքանչիւր Խորհրդային հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրուի բոլոր քաղաքացիներէն չորս տարին անգամ մը: Պատգամաւորներուն թիւը կը ճշդուի Խ. հանրապետութեանց սահմանադրութիւններով:

ՅՕԴ. 59. Խորհրդային հանրապետութեան Գեր. Խորհուրդը կը հանգիստանայ անոր միակ օրէնսդիր ելխանութիւնը:

ՅՕԴ. 60. Խորհրդային հանրապետութեան Գեր. Խորհուրդը՝

Ա. կը հաստատէ հանրապետութեան սահմանադրութիւնը և անոր մէջ փոփոխութիւններ կը մտցնէ՝ համաձայն Խ. Միութեան Սահմանադրութեան 16-րդ յօդուածին:

Բ.— կը վաւերացնէ Խորհրդային հանրապետութեան կազմին մէջ ժառանգ ինքնավար հանրապետութեանց սահմանադրութիւնները և կ'որոշէ անոնց երկրային սահմանները:

Գ.— կը հաստատէ հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութեան և նախահաշուի ծրագիրը:

Դ.— կը վայելէ ներման իրաւունք, ինչպէս նաև իրաւունք ներում շնորհելու այն քաղաքացիներուն, որոնք դատապարտուած են Խորհրդ. հանրապետութեան դատական հաստատութեանց կողմէ (տես էջ 44ի ծանօթ.):

ՅՕԴ. 61.— Խորհրդային հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրէ նախագահութիւնը հետեւեալ կազմով. — նախագահ, փոխ նախագահներ և նախագահութեան անդամներ: Նախագահութեան իրաւունքները կ'որոշուին տուեալ հանրապետութեան սահմանադրութեամբ:

62.— Գերագոյն Խորհուրդի աշխատանքներու դեկավարութեան համար ան իր մէջէն կ'ընտրէ նախագահ և փոխ նախագահներ:

ՅՕԴ. 63.— Խորհրդային հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրէ հանրապետութեան կառավարութիւնը, այսինքն՝ ժողովրդական գործավարներու Խորհուրդը:

IV ԳՈՒԽԻ ԵԱՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Անկախ հանրապետութիւնների Գերագոյն Խորհրդի գլուխը, որ բաղկացած է 57—63 յօդուածներէն, լիակատար պիտի բաւարարէր ազգերի ինքնորոշման և ազատութեան տենչերին, եթէ չլինէր յօդ. 60-ի Ա.

կէտի ակնարկութիւնը այդ ազատութեանց երևութա-
կան լինելու մասին:

Դաշնակցութիւնը իր ծրագրով հետեւեալ ըմբռնու-
ղութիւնները ունի ազգութեանց գերիշխանութեան
և Հայաստանի մասին:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 18).— «Համալիս լինելով վերածել
պետութիւնները դաշնակցական—նամկավար անկախ հանրապետու-
թիւններու, ապակենտրոնացման ամենէն ընդարձակ հիմքերու վրայ»:

(էջ 20).— Հ. Յ. Գ. իբրեւ յեղափոխական եւ ընկերակարական
կուսակցութիւն, կը ձգտի պաշտպանել հայ աշխատանքի զանգուածներու
բովանդակ շահերը, քէ՛ սնտակական—դասակարգային, քէ՛ մարդ-
կային—հաղափական եւ քէ ազգային մեակութեան, նպատակ ունե-
նալով ժողովուրդին ձեռքը տալ կառավարութեան շէնքեր եւ արդի
կարգեր փոխարինել լայն ժողովրդապետութեամբ եւ արդիւնաբերու-
թեան միջոցներու համայնացումով»:

«Առաջնորդուած ընկերակարական սկզբունքներէ, ձգտելով սեղծել
անկախ եւ ազատ հայրենիք եւ նկատի ունենալով մեր բնական վայրե-
րու իրական եւ հասունացած պէտքերը, կ'առաջադրէ.

— Հայաստանը պիտի ըլլայ ժողովրդավար անկախ հանրապե-
տութիւն»:

Եթէ անուշադրութեամբ կարդաք Դաշնակցութեան
ծրագրի այդ հատուածը և Ստալինեան նախագծի 57—
63 յօդուածները, պիտի համարեա նոյն բովանդակու-
թիւնը գտնէք. բայց խորապէս կը սխալեք, որովհետեւ
յօդ. 60-ի մէջ խնամքով թաքնուած է մի կէտ, որ կը
պարտադրէ իրագործել յօդ. 16-ը: Իսկ յօդ. 16-ը կը
թելադրէ, որ ազգերի սահմանադրութիւնը պիտի կա-
տարեալ պատճէնը լինի Խորհրդային Միութեան սահ-
մանադրութեան, — այդ պարագային ո՞րն է իմաստը
Հանրապետութեանց Գերագոյն Խորհուրդի ստեղծման,
եթէ նա նոյնանման սահմանադրութիւն պիտի բուհարկէ
յար և նման Մոսկուային:

Անիմաստ է նման Գերագոյն Խորհուրդի գոյութիւնը,
նրա դերը աւելի չէ քան տաքթիկայի մի օրիորդի, որ
խսկութեամբ կարող էր արտագրել Մոսկուայի սահմա-
նադրութիւնը և պարտադրել «անկախ Հանրապետու-
թիւններին»:

Բայց այդ չէ միայն նախագծի թերութիւնը, կայ և
աւելին, որ չէ յիշատակուած IV գլխի մէջ, երեւի դիտ-
մամբ, վատ տպաւորութիւնը մեղմելու համար: Կայ
յօդ. 14-ը, որը իր իսկ կէտերով իսպառ իրաւագործ
դարձուցած է «անկախ» Հանրապետութիւնների Գերա-
գոյն Խորհուրդները: — Դա նման է նրան, որ կաթէն
իւղը, պանիրը քաշելէն յետոյ Մոսկուայի կողմէն, թող-
նուած է լոկ շուտը և Գերագոյն Խորհուրդ կազմելով,
կը պարտադրուի Հանրապետութիւններին այդ շուտէն
իւղ և պանիր պատրաստել: Ստալին կ'առէ. «Թող
Գերագոյն Խորհուրդ ունենան Հանրապետութիւնները».
բայց ինչո՞ւ համար, երբ անոնց խօսելու նիւթ իսկ չէ
թողնուած:

Այդ աչքակապուկ է. — աչքակապուկ խաղը գուար-
ճալի է մանուկների համար, բայց քաղաքական կեան-
քի մէջ անոր գոյութիւնը յարատեւ չէ. — հարցը պարզ
պիտի դնել:

Ստեղծուած 11 Հանրապետութիւնները անկախ են
թէ ոչ:

Եթէ անկախ չեն, այդ պարագային աւելորդ են
Ժողովրդական դրամներով Գերագոյն Խորհուրդներ ըս-
տեղծել Հանրապետութեանց մէջ, Մոսկուայի սահմա-
նադրութիւնը կրկնելու համար:

Եթէ անոնք իրօք անկախ են, այդ պարագային յօդ.
14. 15. 16-ի տրամադրութիւնները պիտի վերացուին:

Մեր հասկացողութեամբ՝ Հանրապետութիւնները
անկախ պիտի լինեն և պիտի ունենան իրանց Գերագոյն

Խորհուրդները, ենթակայ և պատասխանատու միմիայն
իրանց ժողովրդի առաջ և բացարձակ տէր ու տնօրէն
իրենցմէ բխած իշխանութեանց,՝ համաձայն իրանց կամքի
և համաձայն փոխադարձաբար համաձայնութեան եկած
Դաշնակցային Խորհուրդի հետ կնքուած պայմանների:

Անցնենք V և VI գլուխներին:

Գ Լ ՈՒ Խ V

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ—ՎԱՐՁԱԿԱՆ ՕՐԿԱՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 64.— Խորհրդային Միութեան մէջ գործա-
դիր և վարչական բարձրագոյն օրկանը կը հանդիսա-
նայ ժողովրդ. գործավարներու Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 65.— Ժողովրդական գործավարներու Խոր-
հուրդը պատասխանատու է Խորհրդային Միութեան
Գերագոյն Խորհուրդին առջև, որուն հաշիւ կուտայ իր
գործողութեանց համար:

ՅՕԴ. 66.— Խորհրդային Միութեան գործավար-
ներու Խորհուրդը որոշումներ կ'ընդունի՝ համաձայն գո-
յութիւն ունեցող օրէնքներուն, որոնց գործադրու-
թեան կը հսկէ ինք:

ՅՕԴ. 67.— Խորհրդային Միութեան գործավար-
ներու Խորհուրդի որոշումները պարտադիր են ամբողջ
Խորհրդային Միութեան համար:

ՅՕԴ. 68.— Խորհրդային Միութեան գործավար-
ներու Խորհուրդը՝

Ա. Կ'ուղղէ և Կ'իրագործէ առանձին գործավարներու աշխատանքներու կապը, ինչպէս նաև տնտեսական և կրթական ուրիշ հաստատութիւններու աշխատանքը:

Բ. Ձեռք կ'առնէ միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են իրագործելու համար ժողովրդ. տնտեսութեան ծրագրերը, կիրարկելու համար կեանքի մէջ պետական պիւտձէն և ամրացնելու համար վարկային և դրամական համադրոյթը:

Գ. իջոցներ ձեռք կ'առնէ հանրային կարգի պահպանման, պետական շահերու պաշտպանութեան, ինչպէս նաև բաղադրանքներու իրաւունքներու պաշտպանութեան համար:

Դ. Կը ղեկավարէ յարաբերութիւնները օտար պետութիւններու հետ:

Ե. Կը սահմանէ տարեկան քանակը այն բաղադրանքներու, որոնք ենթակայ են զինուորական ծառայութեան, և կը ղեկավարէ երկրի զինուած ուժերու ընդհանուր կազմակերպութիւնը:

ՅՈՒ. 69.— Վարչութեան և ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր մարզերուն մէջ, որոնք ենթակայ են Խ. Միութեան իրաւասութեան, գործավարմբնութեան խորհուրդը իրաւունք ունի ղաղընցմբնութեան առանձին համրապետութիւններու ժողովրդական գործավարմբնութեան խորհուրդներուն կողմէ ընդունուած հրամանագիրներու գործադրութիւնը: Ան կրնայ մաս ջնջել Խորհրդ. Միութեան առանձին գործավարմբնութեան հրամանագիրներն ու կարգադրութիւնները:

Խաւօք.— Խր. Հ. Յ. Գ. (էջ 20).— «Հայաստան պիտի ըլլայ ժողովրդավար անկախ հանրապետութիւն: Իր ղեկավարութեան տակ պիտի ըլլան հայ աշխատանքի զանազան խմբեր, թէ՛ անհատական—դասկարգային, թէ՛ մարդկային—փառաստան, թէ՛ ազգային—մշակութային»:

ՅՈՒ. 70.— Խորհրդային Միութեան Գործավարներու Խորհուրդը կը նշանակուի Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ հետեւեալ կազմով.

Ժողովրդական Գործավարներու Խորհուրդին նախագահ, փոխնախագահներ, Ծրագրային Յանձնաժողովի նախագահ, Խորհրդային Հակակշռի Յանձնաժողովի նախագահ, ժողովրդական գործավարներ, հայկական կոմիտէի նախագահ, արուեստից կոմիտէի նախագահ, բարձրագոյն կրթութեան կոմիտէի նախագահ:

ՅՈՒ. 71.— Եթէ Խորհրդային Միութեան Գերագոյն պատգամաւոր մը որեւէ հարցում ուղղէ Խորհրդային Միութեան կառավարութեան կամ գործավարի մը, այս վերջինները պարտաւոր են երեք օրուան ընթացքին բերանացի կամ գրաւոր պատասխան տալ անոր:

ՅՈՒ. 72.— Խորհրդային Միութեան ժողովրդական գործավարները ուղղութիւն կուտան Խորհրդ. Միութեան իրաւասութեան ենթակայ պետական և վարչական հաստատութիւններու գործունէութեան:

ՅՈՒ. 73.— Ժողովրդական գործավարները կը հրապարակեն ժողովրդական գործավարներու Խորհուրդի որոշումները և հրամանագիրները և կը հետեւին անոնց գործադրութեան:

(Տես Հ. Յ. Գ. Եջ 20):

ՅՈՒ. 74.— Ժողովրդական Գործավարութիւնները կը հանդիսանան կամ ամբողջ Միութեան ժողովրդական գործավարութիւններ, կամ ժողովրդական գործավարութիւններ որոնք զուգահեռաբար գոյութիւն ունին և՛ Խորհրդ. Միութեան և՛ առանձին հանրապետութիւններու մէջ:

ՅՈՒ. 75.— Ամբողջ Միութեան ժողովրդական գործավարութիւնները կը ղեկավարեն պետական վարչութեան այն բաժինները, որոնք իրենց յանձնուած

էին Խորհրդ. ամբողջ Միութեան մէջ, կա՛մ անմիջականօրէն և կա՛մ իրենց նշանակած մարմիններու միջոցով։ (Տես էջ 20)։

ՅՕԴ. 76. Ամբողջ Միութեան և առանձին հանրապետութիւններու մէջ զուգահեռաբար գոյութիւն ունեցող ժողովրդական գործավարութիւնները կը ղեկավարեն իրենց յանձնուած պետական վարչութեան բաժինները, համապատասխան Խորհրդային հանրապետութեանց ժողովրդական գործավարութիւններու միջոցով։ (Տես Հ. Յ. Դ. Ծր. էջ 20)։

ՅՕԴ. 77.— Հետեւեալ ժողովրդ. գործավարութիւնները յատուկ են միայն Խորհրդ. Ընկերավարական հանրապետութիւններու Միութեան.— Պետական պաշտպանութեամբ, արտաքին գործերու, արտաքին առևտուրի, հաղորդակցութեամբ, թղթատարութեամբ, հեռագրի և հեռախօսի, ջրային փոխադրութեամբ և ծամր ճարտարարուեստի։ (Տես Հ. Յ. Դ. Ծր. էջ 20)։

ՅՕԴ. 78.— Հետեւեալ ժողովրդական գործավարութիւնները զուգահեռաբար գոյութիւն ունին և՛ Խորհրդ. Միութեան և՛ Խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ.— Սնունդի, թեթև արդիւնաբերութեան, անտառագործութեան, երկրագործութեան, Խորհրդային տնտեսութեանց (սովխոզ), ելեմտական, ներքին առևտուրի, ներքին գործերու, ճարտարարուեստի, ժողովրդական առողջապահութեան։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ V ԳԼԽԻ

Գլուխ Vը, որ կը վերաբերի Խորհրդային Միութեան Բարձրագոյն վարչութեան օրկաններին, ամփոփուած է 64-78 յօդուածների մէջ։

Խ. Միութեան Բարձրագոյն վարչական օրկանն է ժողովրդ. Գործավարների Խորհուրդը։ Ան կ'ընտրուի Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ, այսինքն Միութեան Խորհուրդի 482 և Ազգերի Խորհրդի 238 պատգամաւորների կողմէ, ձայների մեծամասնութեամբ։ Այլ խօսքով, Գերագոյն Խորհրդի մէջ թելադրողը լինելով ոռւս տարրը, այդ բարձրագոյն օրկանը պիտի լինի կազմուած բացառապէս ոռւս շահերին համապատասխան տարրերէն։

Գործավարների Խորհուրդը բացարձակ ղեկավարն է բոլոր հանրապետութիւնների, և անոր բոլոր կարգադրութիւնները պարտադիր են բոլոր հանրապետութիւններին։— Իրաւունք ունի փոխելու, ջնջելու հանրապետութեանց Գործավարների Խորհրդի բոլոր որոշումները (տես 67, 68, 69 յօդուածները)։

Խ. Միութեան Գործավարների Խորհուրդը պատասխան պիտի տայ հարցապնդումներին, բայց փաստօրէն պատասխանատու չէ նոյնիսկ Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհրդի առաջ, քանի որ Գործավարների Խորհուրդը չի տապալուիր անոր կողմէ։

Փաստօրէն Գործավարների Խորհուրդը գերիշխան մի վարչութիւն է գոնէ 4 տարուան համար, կախուած միայն Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան (31 հոգինոց) խմբից։

Այդ իշխանութիւնը կազմուած է՝

Ա. Նախագահ և փոխ-նախագահ.

Բ. " Ժրագրային յանձնաժողովի.

Դ. " Խորհրդային հակակշռի յանձնաժողովի.

Դ. " հայթայթման կոմիտէի.

Ե. " արուեստից "

Զ. " բարձրագոյն կրթութեան.

1. Գործավար պետական պաշտպանութեան.
2. " արտաքին գործերու
3. " արտաքին առևտրի.
4. " Հաղորդակցութեան.
5. " Թղթատարութեան.
6. " Հեռագրի եւ հեռախօսի.
7. " ջրային փոխադրութեան.
8. " Ծանր ճարտարարուեստի:

Այս վեց յանձնախումբերը, որ համազօր են Գործավարութեան, և 8 Գործավարութիւնները յատուկ են միմիայն Մոսկուայի, իսկ անկախ հանրապետութիւնները պիտի չունենան այդ վարչական օրկանները. հետեալքար անոնք զրկուած են հնարաւորութիւնից՝ այդ ձիւղերի վրայ հսկելու և ղեկավարելու:

Բացի վերոյիշեալ վեց յանձնախումբերէ և 8 գործավարութիւններէ, կան հետեւեալ գործավարութիւնները.

1. Մնունդի.
2. Թեթեւ արդիւնաբերութեան.
3. Անտառագործութեան.
4. Երկրագործութեան.
5. Խորհրդային տնտեսութեան (սովխոզ).
6. Ելեմտական.
7. Ներքին առևտրի.
8. Ներքին գործերու
9. Ծարտարարուեստի.
10. Ժողովրդական առողջապահութեան:

Այս տասը գործավարութիւնները յատուկ չեն միայն Մոսկուային, անոնք զուգահեռ գոյութիւն ունին բոլոր «անկախ» հանրապետութեանց մէջ, բայց պայմանով որ (տես յօդ. 76) անոնք ղեկավարուին Մոսկուայի համապատասխան գործավարութեան հրահանգով: Այլ

խօսքով՝ «անկախ» հանրապետութեանց այդ 10 գործավարները կը դառնան պատասխանատու պաշտօնեայ Մոսկուայի 10 գործավարների համար: Դժբախտ այդ 10 «անկախ հանրապետութեանց» գործավարները փաստօրէն դառնալով հլու պաշտօնեաները Մոսկուայի իրանց պետին, դժբախտութիւնը ունին միաժամանակ բխելու իրանց ազգային խորհրդէն, իրանց ժողովրդին խաբկանքը տալով, թէ պատասխանատու և ղեկավարն են իրանց ձիւղին, բայց ըստ էութեան ո՛չ ղեկավարն են և ո՛չ պատասխանատու ժողովրդի առաջ, այլ միայն Մոսկուայի իրանց պետի կամակատար պաշտօնեան:

Ասկէ առաջ պիտի գայ արհամարհանքը հանդէպ իր ընտրեալների և ժողովրդի և լորձնաշուրթն հպատակութիւնը Մոսկուայի և կամ ողբերգութիւնը պատասխանատուութեան զգացմունքի հանդէպ իր ժողովրդի, որի հետեանքն է կամ կղզիացում, անտարբերութիւն, ինքնասպանութիւն, որ վարակիչ հանգամանք առած է շնորհիւ «կաշկանդուած» պատասխանատուութեան այդ մեթոտին:

Վերոյիշեալ վեց յանձնախումբերէն և 18 գործավարութիւններէն դուրս արդեօք կը մնա՞ որեւէ պետական օրկան, «անկախ» հանրապետութիւնները անկախօրէն և անկաշկանդ ղեկավարելու: Ստալինը կ'առնէ. «այ՛ո, կայ», և այդ՝ «մնացածն է»:

Այդպէս չէ Դաշնակցութեան հասկացողութիւնը: Նա անկախ հանրապետութեանց ղեկավարութեան սահմանը կ'ըմբռնէ հետեւեալ կերպով:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 20).— Հայաստանը պիտի ըլլայ ժողովրդավար, անկախ հանրապետութիւն, որուն սահմաններուն մէջ պիտի միանան նախկին Ռուսահայկական եւ Թրանսհայկական հողերը:

Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ժողովրդավար հանրապետութեան հիմնական օրէնքները պիտի որոշուին Հայաստանի Սահմանադիր Ժողովին կողմէ՝ ընտրուած ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի, գաղտնի, համեմատական ընտրութեան սկզբունքով:

Պարզ է որ այդ 18 գործավարութիւններն ալ պիտի ունենան անկախ հանրապետութիւնները, գործավարները պիտի պատասխանատու լինին «անկախ» հանրապետութեանց Գերագոյն Խորհրդի առջև միայն և ոչ մի դրսի հրամանի ենթակայ, բացի իր ժողովրդի հրամանից և այն համաձայնութիւնից, որ ընդունուած է Ազգերի Խորհրդի Դաշնակցութեան կողմից:

Գ Լ Ո Ւ Մ VI

ԴԱՇՆԱԿՑԱԾ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ՕՐԿԱՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 79.— Խորհրդային Իւրաքանչիւր հանրապետութեան յէջ վարչական իշխանութեան գերագոյն մարմինը կը հանդիսանայ այդ հանրապետութեան ժողովրդ. գործավարներու խորհուրդը:

ՅՕԴ. 80.— Իւրաքանչիւր Խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը պատասխանատու է այդ նոյն հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդին առջև:

ՅՕԴ. 81.— Իւրաքանչիւր Խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին կը պատկանի իրաւունքը հրապարակելու Խորհրդ. Միութեան ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի հրամանագիրները և կարգադրութիւնները ու նաեւ հետեւելու անոնց գործադրութեան:

ՅՕԴ. 82.— Իւրաքանչիւր Խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը իրաւունք ունի դադրեցնելու ինքնավար հանրապետութիւններու ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի հրամանագիրներու և կարգադրութիւններու գործողութեան:

Թիւնը, ինչպէս նաեւ ջնջելու ինքնավար շրջաններու եւ շրջաններու խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներու, պատգամաւորներու եւ բանուորներու որոշումները եւ կարգադրութիւնները:

ՅՕԴ. 83. — Իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութեան գործադարներու խորհուրդը կը նշանակուի համապատասխան Գերագոյն Խորհուրդէն, հետեւեալ կազմով. — Ժողովրդական գործադարներու խորհուրդի նախագահ, փոխնախագահներ, ծրագրային յանձնաժողովի նախագահ եւ պարենաւորման, թեթեւ արդիւնաբերութեան, անտառագործութեան, հողագործութեան, խորհրդային տնտեսութեանց, երեւոյթական, ներքին առեւտրի, արդարադատութեան, ժողովրդական առողջապահութեան, ժողովրդական լուսաւորութեան, տեղական արդիւնաբերութեան, քաղաքային տնտեսութեան, ընկերային ապահովման նախագահներ:

ՅՕԴ. 84. — Իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործադարները կը ղեկավարեն վարչական գործերը, որոնք կը մտնեն անոր իրաւասութեանց մէջ:

ՅՕԴ. 85. — Իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործադարներու վրայ պարտականութիւն կայ հրապարակելու հրամանագիրները եւ կարգադրութիւնները Խորհրդային Միութեան ժողովրդական գործադարներու խորհուրդին, ինչպէս նաեւ առանձին գործադարութիւններուն, որոնք զուգահեռաբար գոյութիւն ունին Խորհրդային Միութեան եւ առանձին հանրապետութիւններու մէջ:

ՅՕԴ. 86. — Իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութեան ժողովրդական գործադարութիւնները կը հանդիսանան կամ այդ հանրապետութեան եւ Խորհրդային

Միութեան մէջ զուգահեռաբար գոյութիւն ունեցող ժողովրդական գործադարութիւններ եւ կամ գործադարութիւններ՝ միայն տուեալ հանրապետութեան յատուկ (Տես էջ 20):

ՅՕԴ. 87. Խորհրդ. Միութեան եւ առանձին հանրապետութեան մէջ զուգահեռաբար գոյութիւն ունեցող ժողովրդական գործադարութիւնները միաժամանակ կ'ենթարկուին ինչպէս տուեալ հանրապետութեան ժողովրդական գործադարներու խորհուրդին, այնպէս ալ Խոր. Միութեան համապատասխան գործադարութիւններուն:

ՅՕԴ. 88. Հանրապետութեան ժողովրդական գործադարութիւնները անմիջականօրէն կ'ենթարկուին տուեալ հանրապետութեան ժողովրդական գործադարներու խորհուրդին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ VI ԳԼԽԻ

Գլուխ VIը, որ ամփոփուած է 79—88 յօդուածների մէջ, «անկախ» հանրապետութեանց իշխանութեան սահմանները կը բնութագրէ: «Ենք արդէն տեսանք նախորդ գլխի մէջ, որ ամբողջ իշխանութիւնը կը պատկանի ոչ թէ անկախ հանրապետութեանց», այլ Մոսկւլէային: Բացառութիւն կը կազմէ լուսաւորութեան գործադարութիւնը, որ, ըստ երեւոյթին, տարրական կըրթութեան կալուածին մէջ ունի գործելու ազատութիւն, նախաձեռնութիւն եւ պատասխանատուութիւն՝ իր ժողովրդին առաջ: Այլեւ «մնացած» պետական ֆունկցիաներ չկան, որ անկախ հանրապետութիւնների իշխանութեանց թողնուին, ինչպէս Ստալինի Սահմանադրութեան 15րդ յօդուածը կարծես հեգնաբար կը խօս-

«տանայ: Չարժեր մի գործավարութեան համար գոտծավարների խաբուսիկ խորհուրդներ կազմել հան-
րապետութեանց մէջ և «անկախ հանրապետութիւն-
ներ» մեծագործք անունները շուայլել. զուարճութեան
համար եղած այդ շուայլութիւնը՝ իրական շուայլութեան
պատճառ կը դառնայ, աշխատաւորութեան գրպանէն
դրամ քաշելով և սուտի ու սնափառութեան ախտով
վարակելով նրան:

Հայութիւնը առանց «անկախութիւն» ունենալու ալ
այդքան իրաւունքներ ունէր, նոյնիսկ ցարական ուժի-
մին ներքոյ, անոր տարրական և միջնակարգ դպրոցները
անկախ կը կառավարուէին և դեռ կան երկիրներ, ուր-
տեղ նոյնքան իրաւասութիւններ տրուած են մշակու-
թային ասպարէզում, որքան չի տրուիր Ստալինեան
Սահմանադրութեամբ:

Հայութեան համար Հայաստանի իրական անկախու-
թիւնը և լրիւ ինքնավարութիւնը անհրաժեշտութիւն
են ո՛չ միայն ազգային գիտակցութեան պահանջներին
բաւարարելու համար, այլ և իր հայրենիքի ֆի-
զիքական գոյութեան պահպանման համար: Նա գաղա-
փարապաշտութեամբ հակառակ չէ եղած Փետերասիո-
նին, բայց թէ՛ անցեալի և թէ՛ ներկայի փորձերը իր
հարեան ժողովրդների և Ռուսիոյ հետ, կը թելադրեն
որոշ վերապահութիւն, և իր շահերի կանխիկ ապահո-
վութեան դէպքում միայն ընդառաջել Փետերասիոնին՝
ժբր հաւասար հաւասարի հետ:

Նա առաջները միամտութիւն ունէր արտաքին քա-
ղաքականութեանը հաւատալու Դաշնակցային խորհրդին,
բայց Սովետները ապացուցած են որ պիտի չվստահիլ
իրանց ուղղամտութեան վրայ, որ անոնք ընդունակ են
Փետերասիոնի մէջ մտած անդամին դաւել և անոր ի-

ջաւունքները վաճառել օտար ուժերի, առանց հաժա-
ձայնութիւնը ունենալու իրան մաս կազմող Միութեան:

Իրականութիւն են Մոսկուայի և Կարսի թուրք-
ուս զաշնագրերը, որտեղ հայկական հողերը, իրա-
ւունքները զոհաբերուած են ընդհանուր Միութեան
շահերը գուցէ նկատի առնելով: Բայց հայութեան շահն
ալ կը պահանջէ չվստահել մի դաշնակցութեան, որ
վաճառքի հանած է իրան. այս գրաւականներէն մէկն
է արտաքին քաղաքականութեան մէջ իր ձայնը ունենալ
և ի մասնաւորի իր հարեան պետութեանց քաղաքակա-
նութեան մէջ վճռական դեր և դիրք ունենալ: Այդ կը
թելադրուի և անկէ, որ Կովկասի սահմանամերձ երկր-
ների մէջ շուրջ 500,000 հայութիւն ունինք ցրուած,
որի գոյութիւնը և շահը հայութեանը և Հայաստանին
կը վերաբերի:

Հայաստանը կարող էր իբր անկախ երկիր դաշ-
նակցիլ Ս. Միութեան հետ, բայց դաշնակցիլ չի նշա-
նակի իր զինուորական ուժերէն զրկուիլ: Հայաստանը
լինելով ծայրամաս, նա ինքը կարիք ունի դաշնակցից ու-
ժերի կենտրոնացման և ոչ թէ իր ուժերի իրական ղե-
կավարումէն զրկուելու: Ստալինեան Ծրագիրը կը նա-
խատեսէ զրկել Հայաստանի իշխանութիւնը իր զաւակների
կազմակերպումէն իբր զինուորական ոյժ: Բայց կա՞յ հաւա-
նականութիւն որ հայկ. ոյժերը ռուսական ղեկավարու-
թեան ներքոյ պիտի չօգտագործուին Հայաստանի դէմ իսկ:
Այդ հաւանականութիւնը չկայ: 1914-թուի պատերազմը
ապացուցեց, որ Ռուսները բացին Կովկասի ճակատը թուր-
քերի առաջ և 150,000 հայ զինուորականութիւնը փոխադրեցին
Մազուրեան լճերի և Կարպաղի վրայ փճացուելու համար,
այդ նոյնը պատահեց սովիետների օրօք 1917-18ին. իսկ
այսօր որ սովիետները գաղտնի և յայտնի դաշնագրեր ունեն

Թուրքիոյ, Իրանի, Հետ, որոնց բովանդակութիւնը ծածուկ
կը պահուի ամենից, աւելի՛ շահագրգռուած Հայաստանէն,
ամենայն հաւանականութիւն կայ չարաչար գործածելու մեր
վստահութիւնը. արդ՝ պէտք է, որ Հայաստանի զինուո-
րական ուժերի կազմակերպումը, ղեկավարութիւնը լի-
նի Հայաստանի իշխանութեան ձեռին:

Այդպէս էլ բոլոր մնացած պետական պաշտօնները՝
նպատակայարմար է և օգտակար ոչ միայն Հայաստանի,
այլև Միութեան համար, որ լինի ամբողջապէս Հայաս-
տանի ձեռին: Այդ հասունացած պահանջը կը վերաբերի
և բոլոր Միութեան մաս կազմող ազգերին. այդ իրա-
ւունքների վերահաստատումով է որ պիտի հնար լինի
լուծել ազգային բարդ հարցը, միացնել ազգերը փոխա-
դարձ վստահութեամբ և շահերով և այդպիսով դերա-
ցնել աշխատաւոր դասի իրերահասակացողութիւնը, ներ-
դաշնակութիւնը, ընկերավարական գաղափարները իրա-
գործելու համար: Սթալինիան նախագիծը այդ դերու-
թիւնը չի տար և այդ է անոր գլխաւոր թերութիւնը և
անոր ձախողութեան պատճառը, որ պիտի տեսնենք
շուտով:

Հայաստանը բացի վերոյիշեալ ընդհանուր պատ-
ճառներէն, ունի և մասնաւոր պատճառներ Խորհրդային
նոր սահմանադրութեան հանդէպ խիստ վերապահ լի-
նելու:

ա) Ինչպէս Դաշնակցութիւնը, նոյնպէս և բոլշեւիկ-
ները գրած են մի արդար սկզբունք, որ իւրաքանչիւր
ազգ, անկախ իր թուէն և որակէն, երբ համախումբ
մի շրջանի մէջ կ'ապրին և ունին իրարու հետ ընդհա-
նուր սահմաններ, պիտի ինքնորոշուին անկախ ազգային
սահմանների մէջ: Հակառակ այդ սկզբունքին, հակառակ
որ Ղարաբաղի, Լեռնային Դանձակի հայ ժողովուրդը

բանիցս իր կամքը յայտնած է իբր հայ միանալ իր մայր
հայրենիքին, և հակառակ անոր, որ Ատրբէջանի բոլշեւիկ
պետը՝ Նարիմանով ևս գտած էր անհրաժեշտութիւնը
հայկական այդ գաւառների Հայաստանին կցման, բայց
միշեալ շրջանները միացուած են Ատրբէջանին:

Ինչպէս և հայկական Բորջալուն և Ախալքալաք, որոնց
բնակչութիւնը հայ է ու սահմանակից Հայաստանին և
որոնք բանիցս իրանց կամքը յայտնած են Հայաստանին
միանալու նոյնիսկ կոմունիստ հայերի պահանջով, բայց
միշեալ շրջանները չեն միացուած Հայաստանին և մի-
ացուած են Վրաստանին:

բ). Ինչպէս Դաշնակցութիւնը, նոյնպէս բոլշեւիկ-
ները հիմնական սկզբունք ունեցած են:

Որ.— այն փոքրամասնութիւնները, որ համախումբ
կ'ապրին մի շրջանի մէջ տեսականօրէն, բայց չունին
ընդհանուր սահմաններ իրանց բուն հայրենիքին հետ և
կը գտնուին մի այլ ոչ ցեղակից հանրապետութեան
սահմանների մէջ, պիտի լինին ինքնավար հանրապետու-
թիւններ, բայց պիտի գտնուին այն հանրապետութեան ղե-
կավարութեան տակ, որի սահմաններով շրջապատուած են:

Հակառակ այս սկզբունքին Նախիջևանի հանրապե-
տութիւնը, որ շրջապատուած է Հայաստանով և չունի
ընդհանուր սահմաններ Ատրբէջանի հետ և թէև պատ-
մականօրէն, աշխարհագրականօրէն, տնտեսապէս կապուած
է Հայաստանին, բայց միացուած է Ատրբէջանին:
Գոնէ այդ անարդարութիւնը պատճառ ունի թուրք-
առու ներքին համաձայնութիւնը, այդ պարագային ա-
ռաւել ևս հրամայական կը դառնայ Նախիջևանը Հա-
յաստանին ենթարկել, պանթուրանիզմի մղձաւանջը
չէզոքացնելու և Ռուսիոյ՝ Հայաստանի շահերը վաճառ-
քի հանելու աղետալի քայլերի առաջին առնելու հա-
մար:

գ). Ինչպէս Դաշնակցութիւնը, նոյնպէս պոլշեիկները տեսականօրէն հակամիտ զն, որ այն փոքրամասնութիւնները, որ համախումբ չեն ապրիր և ցրուած են իբր փոքրամասնութիւններ այլ շրջանների մէջ, անոնք պիտի ունենան իրենց ազգային մշակոյթը և պիտի պահեն իրենց ազգային ինքնութիւնը:

Հակառակ դրան, սովետական երկրամասերի հայ փոքրամասնութիւնները կը նկատուին ձուլման ենթակոյ տարր, զուրկ ազգային մշակոյթէ:

դ) Դաշնակցութիւնը և բոլշեիկները տեսականօրէն հակառակ չեն, որ մի ժողովուրդ իր բուն հայրենիքէն տեղահան անելը և փճացնելը իմպերիալիստական նկատումներով իրաւունք չէ, և մի ժողովուրդ իրաւունք ունի իր բնագաւառի պաշտպանութեան և ամբողջացման համար:

Այդ պատճառով Դաշնակցութեան նպատակն է Միացեալ Հայաստանը և հակառակ դրան՝ բոլշեիկները, թէև Լենինի հրամանագրով իրաւացի գտած են Միացեալ Հայաստանի ամբողջացումը, բայց իրականութեան մէջ անոնք եղած են Միացեալ Հայաստանի իրագործման խոչընդոտները ինչպէս Բրեստ-Լիտովսկի, նոյնպէս Բագուի, Կարսի, Մոսկուայի համաձայնութիւններով և ներկայ արտաքին քաղաքականութիւնով:

Այս չորս մասնակի պահանջներն իսկ բաւ պիտի լինէին, որ քաղաքական գետնի վրայ մենք շահ չտեսնէնք նոր սահմանադրութեան և առհասարակ Ռուսիայէն կախում ունենալուն մէջ, թէպէտ ընկերային հարցերի մէջ մեր տարակարծութեանց հիմքերը նուազած ըլլային

Գ Լ ՈՒՄ VII

ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐՁԱԿԱՆ ՕՐԿԱՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 89.— Իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութեան բարձրագոյն պետական օրկանը կը հանդիսանայ անոր Գեր. Խորհուրդը:

ՅՕԴ. 90.— Իւրաքանչիւր ինքնավար հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրուի բոլոր բաղադրողներէն չորս տարին անգամ մը, համաձայն տուեալ հանրապետութեան սահմանադրութեան հաստատած կանոններուն:

ՅՕԴ. 91.— Ինքնավար հանրապետութեան Գեր. Խորհուրդը կը հանդիսանայ անոր միակ օրէնսդրական օրկանը:

Էջ 18.— Կազմակերպել ապակենցրոնացման ամենալայն հիմունքների վրայ:

ՅՕԴ. 92.— Իւրաքանչիւր ինքնավար հանրապետութիւն ունի իր սեփական սահմանադրութիւնը որ ուղադրութեան կ'առնէ անոր բոլոր առանձնայատկութիւնները, բայց որ համապատասխան է խորհրդային հանրապետութեան սահմանադրութեան:

ՅՕԴ. 93.— Ինքնավար հանրապետութեանց Գեր. Խորհուրդը կ'ընտրէ իր նախագահը և կը նշանակէ ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը, համաձայն սահմանադրութեան:

Գ Լ ՈՒ Խ VIII

ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՕՐԿԱՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 94.— Բոլոր երկրամասերու և բոլոր շրջաններու, ինչպէս նաև ինքնավար շրջաններու, գաւառներու, քաղաքներու, գիւղերու տեղական-պետական օրկանները կը հանդիսանան բոլոր աշխատաւորներու պատգամաւորակ. խորհուրդները:

Էջ 21. Լայն տեղական ինքնավարութիւն համայնական օրկաններու:

ՅՕԴ. 95.— Առանձին երկրամասերու, շրջաններու, գաւառներու, քաղաքներու և գիւղերու բոլոր աշխատաւորներու պատգ. խորհուրդները կ'ընտրուին երկու տարուան պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 96.— Աշխատաւորներու պատգամաւորական խորհուրդներու ընտրական կարգը կը ձգուի առանձին հանրապետութիւններու սահմանադրութեամբ:

ՅՕԴ. 97.— Աշխատաւորներու պատգամաւորական խորհուրդները ուղղութիւն կուտան իրենց ենթակայ վարչական օրկաններու գործունէութեան, կ'ապահովեն կարգ ու կանոն և յարգանք որենքի հանդէպ, կը պաշտ-

պանեն քաղաքացիներու իրաւունքները և կ'իրագործեն տեղական տնտեսական և մշակութային շինարարութիւնը:

ՅՕԴ. 98.— Աշխատաւորներու պատգամաւորական խորհուրդները որոշումներ կուտան Խ. Միութեան և առանձին հանրապետութիւններու կողմէ իրենց տրուած օրէնքի սահմաններուն մէջ:

ՅՕԴ. 99.— Տեղական խորհուրդներու գործադիր և վարչական օրկանները կը հանդիսանան գործադիր կոմիտէները, անոնց կողմէ ընտրուած և բաղկացած նախագահէ, փոխ նախագահէ և անդամներէ:

ՅՕԴ. 100.— Գիւղական խորհուրդներու գործադիր և վարչական օրկանները կը հանդիսանան այդ խորհուրդներու նախագահը և փոխ նախագահը:

ՅՕԴ. 101.— Տեղական խորհուրդներու գործադիր օրկանները իրենց գործողութեանց մասին հաշիւ կուտան ինչպէս զիրենք ընտրող խորհուրդին, այնպէս ալ բարձրագոյն խորհուրդի գործադիր օրկանին:

ԵԱՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ VII-VIII ԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒ

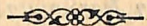
Այս երկու գլուխները, որ 89—101 յօդուածների մէջ ամփոփուած են, կը վերաբերին ինքնավար հանրապետութեանց, ինքնավար շրջանների, տեղական իշխանութեանց իրաւասութեանց և պարտականութեանց: Ուշադրութեամբ երբ հետեւելու լինէք, կը տեսնէք որ կը բացակային նախաձեռնութիւնը, վստահութիւնը և հաւատք տեղակայն ուժերի հանդէպ. անոնք փաստօրէն իրաւագործ պաշտօնեաներ են, բայց ձեռի համար դատաւար տուած են ժողովների և խորհուրդների ջարժեր աւելի ծանրանալ անոնց իրաւասութեանց գնահատման վրայ,

երբ «անկախ հանրապետութեանց» իրաւասութիւնները, նախաձեռնութիւնները հաւասարուած են ոչնչի. հասկընալի է անոնց ենթակայ շրջանների իրաւասութեանց ոչինչ լինելը:

Մեր հասկացողութեամբ՝ պէտք է հաւատալ ժողովրդական եւ ներքին խաւերին, պէտք է տալ անոնց նախաձեռնութիւն, իրաւունք. այդ է միակ դրդիչ ոյժը յառաջադիմութեան, դաստիարակութեան. այդ հասկանալով է, որ Դաշնակցութեան ծրագրի էջ 18 և 21-ը կ'ուրուագծէ:

«Կազմակերպել ապակենտրոնացման ամենալայն հիմունքների վրայ» (էջ 18):

«Լայն տեղական ինքնավարութիւն համայնական օրկաններու» (էջ 21):

Գ Լ ՈՒ Ն IX

ԴԱՏԱՐԱՆ ԵՒ ԴԱՏԱԽԱՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 102.— Խորհրդային Միութեան մէջ արդարագատութիւնը կը գործադրուի հետեւեալ հաստատութեանց միջոցով.

Խորհրդային Ընկերվարական հանրապետութիւններու Միութեան գերագոյն դատական ատեան, Միութեան առանձին հանրապետութիւններու գերագոյն դատական ատեաններ, շրջանային դատարաններ, ինքնավար հանրապետութիւններու և ինքնավար շրջաններու դատարաններ, ինչպէս նաեւ ժողովրդական դատարաններ:

Ծանօթ.— Մր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Ձրի դատաւարութիւն»:

ՅՕԴ. 103.— Բոլոր գործերը ատեաններու և դատարաններու մէջ կը քննուին ժողովրդական դատարաններու մասնակցութեամբ, բացառութեամբ օրէնքով նախատեսուած մասնաւոր դէպքերու:

ՅՕԴ. 104.— Խորհրդային Միութեան Գերագոյն դատական ատեանը կը հանդիսանայ դատական բարձրագոյն օրկանը: Անոր կ'իյնայ հսկել Խորհրդային Միութեան և առանձին հանրապետութիւններու բոլոր դատական հաստատութեանց գործունէութեան վրայ:

ՅՕԴ. 105.— Խորհրդային Միութեան գերագոյն դատական ատեանը, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան մաս-

նաւոր դատարանները կ'ընտրուին Խորհրդախմբութեան Գերագոյն Խորհուրդէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 106.— Միութեան առանձին Հանրապետութիւններու գերագոյն դատական ատեանները կ'ընտրուին նոյն Հանրապետութեանց Գեր. Խորհուրդներէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 107.— Ինքնավար Հանրապետութիւններու գերագոյն դատական ատեանները կ'ընտրուին նոյն Հանրապետութեանց Գեր. Խորհուրդներէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 108.— Շրջանային և ինքնավար շրջաններու ատեանները կ'ընտրուին աշխատւորներու պատգամաւորական խորհուրդներէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 109.— Ժողովրդական դատարանները կ'ընտրուին քաղաքացիներէն, ընդհանուր, ուղղակի, հաւասար և գաղտնի ընտրական իրաւունքի հիման վրայ, 3 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 110.— Դատաւարութիւնը տեղի կ'ունենայ տուեալ Հանրապետութեան կամ ինքնավար Հանրապետութեան և կամ ինքնավար շրջանի լեզուով, որպէսզի այդ լեզուն չգիտցողներուն ապահովուած ըլլայ կարելիութիւնը ծանօթանալ փաստաթուղթերուն, թարգմանի միջոցաւ: Ատկէ զատ, այդ անձերը իրաւունք ունին դատարանին մէջ խօսելու իրենց մայրենի լեզուով:

ՅՕԴ. 111.— Խորհրդային Միութեան մէջ բոլոր դատաւարութիւնները տեղի կ'ունենան հրապարակով (բացառութեամբ օրէնքով նախատեսուած դէպքերու): Ամբաստանեալներուն կ'ապահովուի պաշտպանութեան իրաւունքը:

ՅՕԴ. 112.— Դատարանները անկախ են և պա-

տասխանատու միայն օրէնքին առջեւ:

ՅՕԴ. 113.— Վերին հսկողութիւնը օրէնքի գործադրութեան նկատմամբ ժողովրդական գործավարներու և անոնց ենթակայ հաստատութեանց, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան բոլոր քաղաքացիներուն կողմէ՝ կը պատկանի Խ. Միութեան դատախազին:

Մանր.— Ծր. Յ. Հ. Դ. (էջ 20).— «Հանրապետութիւններ անկախ են»:

ՅՕԴ. 114.— Խ. Միութեան դատախազը կը նշանակուի Խ. Միութեան Գեր. Խորհուրդէն, 7 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 115.— Հանրապետութիւններու և շրջաններու, ինչպէս նաեւ ինքնավար Հանրապետութիւններու և ինքնավար շրջաններու դատախազները կը նշանակուին Խորհրդային Միութեան դատախազէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 116.— Շրջանակային դատախազները կը նշանակուին առանձին Հանրապետութիւններու դատախազներէն, 5 տարի պայմանաժամով:

ՅՕԴ. 117.— Դատախազութեան օրկանները կը գործեն կատարելապէս անկախ տեղական իշխանութիւններէն և կ'ենթարկուին բացառապէս Խ. Միութեան դատախազին:

ԵՁՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ IX ԳԼԽԻ

IX գլուխը, 102-117 յօդուածներէ մէջ ամփոփուած, դատարաններէ և դատախազութեան մասին է. անոնց կազմը յարեւ նման է ժողովրդական գործավարութեանց կազմակերպման ձեւին. — Մոսկուայի Գերագոյն Խորհուրդը կը նշանակէ գերագոյն դատարանը և բարձրագոյն դատախազը և անոնք են փաստական վերին հսկողը և թեւադրողը հանրապետութեանց դատարանական և դատախազական օրկաններին: Միշտ դէպի կենտրոնացում եւ հանրապետութեանց իրաւասութեանց սահմանափակում: Կը կարծուէր թէ գերագոյն դատարանը պիտի սահմանափակուէր լոկ միջ-հանրապետական դատերի հսկումին և վճռելուն մէջ և պիտի թողնէր հանրապետութիւնները ազատ՝ իրենց միջի խնդիրները վերջնապէս լուծելու իրանց բարձրագոյն դատաստանական մարմիններով, բայց այդ տարրական վստահութիւնն իսկ կը պակսի դէպի «անկախ հանրապետութեանց» արդարադատութեան նախանձախնդրութիւնը և վերից վար հսկողութիւնը եւ Մոսկուան վերին իշխանութիւն դարձնելու ամէն ճիգ կը թափուի:

Աւելորդ յօդուածիւն է Մոսկուայի կողմէ, և ո՛չ մի վնաս չպիտի լինէր Խ. Միութեան ուժին և վարկին համար, եթէ դատաստանական օրկանների վերին իշխանութիւնը փոխանակ Մոսկուայի, կազմէին անկախ հանրապետութեանց գերագոյն դատաստանական օրկանները: Բուրժուական Ամերիկայէն գոնէ օրինակ առնելու է եւ գոնէ այդ ասպարէզին մէջ «անկախ հանրապետութիւնները» պէտք է, անկախացուէին:

Գ Լ Ա Ւ Ն X

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅՕԴ. 118. — Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները ունին աշխատանքի իրաւունք: Աշխատանքը կը վարձատրուի համաձայն իր քանակին և որակին:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 24 յօդ 24).— «Աւխասանի սակարաններ»:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 24 յօդ. 18).— «Աւխասանի օրէնսդրութեան հովանաւորում գիտական առողջապահիկ պահանջներու համեմատ»:

ՅՕԴ. 119. — Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները հանգիստի իրաւունք ունին, այդ իրաւունքը կ'ապահովուի աշխատանքի օրուան կրճատումով մինչեւ 7 ժամ բանուորներու նշանակելի մեծամասնութեան համար, ամէն տարուան արձակուրդով՝ պահպանելով ամսականը, սանամթորիմներու, հանգստեան տուներու և ախուրներու ցանցով՝ զբօսած աշխատուորներու տրամադրութեան տակ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 23 յօդ. 14).— «Օրական 8 ժամուան աւխասան ու վնասակար գործերու մէջ աւելի պակաս»:

էջ 24 «Կիրակցօրեայ լիակատար հանգիստ»:

ՅՕԴ. 120. — Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները ունին ապահովութեան իրաւունք ծերութեան, հի-

ւանդութեան և աշխատանքի ընդունակութիւնը կորսնցնելու պարագային: Այդ իրաւունքը կ'երաշխաւորուի պետական ապահովագրութեամբ, բժշկական ձրի օգնութեամբ, սանամթորոշման երով:

Ծանօթ. Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 24) «Բանուորներու ապահովագրում դրժբախտ պատահարներու, հիւանդութեան, ծերութեան եւ անգործութեան պատգաններուն, ի հաշիւ պետութեան եւ գործարաններուն»:

(էջ 24) «Զրի դարմանում: Արհեստաւորին ձրի աջակցութիւն»:

ՅՕԴ. 121.— Խորհրդային Միութեան քաղաքացիները կրթութիւն ստանալու իրաւունք ունին: Այդ իրաւունքը կ'ապահովուի պարտագիր և ձրի նախնական կրթութեամբ, պետական թոշակներու գրութեամբ բարձրագոյն կրթարաններու մէջ ուսանողներու ահագին մեծամասնութեան համար, դասաւանդութեամբ մայրենի լեզուով, ձրի գործնական դասաւանդութեամբ գործարաններու, Խորհրդային տնտեսութիւններու, տրակտորային կայաններու և այլնի մէջ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Ընդհանուր, պարտադիր եւ ձրի սկզբնական ուսում պետութեան հաշիւին: Գաղտններու աշխատակաւացում: Գասաւանդութիւն մայրենի լեզուով»:

ՅՕԴ. 122. Խորհրդային Միութեան մէջ կիւնը այր մարդուն հաւասար իրաւունքներ ունի տնտեսական, հանրային, մշակութային և քաղաքական կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Այդ իրաւունքը մասնաւորաբար կ'ապահովուի մայրական շահերու երաշխաւորութեամբը, յղութեան շրջանին՝ արձակուրդով, ծննդաբերական հաստատութիւններու և մանկապարտէզներու ցանցով:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Հաւասար իրաւունք, առանց սեռի խտրութեան»:

(էջ 24) «Կիներու եւ մանուկներու գիշերային աշխատանքներ խափանել: Կիները աղատ պէտք է ըլլան աշխատանքէ՝ ծննդաբերութենէ 6 շաբաթ առաջ եւ 6 շաբաթ ետէ»:

ՅՕԴ. 123.— Խորհրդային Միութեան բոլոր քաղաքացիները, առանց ցեղի և ազգութեան խտրութեան, հաւասար իրաւունքներ ունին: Քաղաքացիներու իրաւունքներուն ունէ ուղղակի կամ անուղղակի սահմանափակումը կամ, ընդհակառակն, մէկ կամ միւս ցեղին կամ ազգութեան պատկանելու համար՝ անոնց առանձնաշնորհումներ տալը, ինչպէս նաեւ քարոզչութիւնը ցեղային կամ ազգային առանձնականութեան, ատելութեան կամ արհամարհանքի, — այդ ամէնը կը պատժուի օրէնքով:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Կատարեալ հաւասարութիւն բոլոր ազգերու եւ կրօնական համայնքներու»:

ՅՕԴ. 124.— Քաղաքացիներուն խղճի ազատութիւնը ապահովելու համար, Խորհրդային Միութեան մէջ եկեղեցին բաժնուած է պետութենէն, իսկ զգարոցը՝ եկեղեցիէն: Կը ճանչցուի բոլոր քաղաքացիներու հաւանանքի, ինչպէս նաեւ հակակրօնական պրոպականտի ազատութիւնը:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Եկեղեցիի բաժանումը պետութենէն: Կրօնի անհասկանալի խղճի գործ է»:

(էջ 21) «Կատարեալ հաւասարութիւն կրօնական համայնքներու»:

ՅՕԴ. 125.— Ընկերվարական կարգերը՝ ամբողջութեամբ նպատակով և աշխատաւորներու շահերուն համար, Խորհրդային քաղաքացիներուն կ'ապահովուի՝ Ա) խօսքի ազատութիւն, Բ) մամուլի ազատութիւն, Գ) հաւաքոյթներու և միթինկներու ազատութիւն, Դ) փողոցային ցոյցներու ազատութիւն: Այս իրաւունքները կ'ապահովուին պետութեան կողմէն, որ աշխատաւորներու և անոնց կազմակերպչութիւններու տրամադրութեան տակ կը դնէ տպարաններ, թուղթի պաշարներ, հանրային շէնքեր, փողոցներ, թղթատար, հեռագիր, հեռախօս կայան:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 21).— Ազատութիւն խօսքի, մամուլի, խղճի, ժողովներու, միութիւններու գործադրութեան:

ՅՕԴ. 126.— Խորհրդային Միութեան քաղաքացիներուն կ'ապահովուի իրաւունք կազմակերպելու արհեստակցական ընկերութիւններ, համագործակցականներ, երիտասարդական և ժարդական կազմակերպութիւններ, ժողովրդական պաշտպանութեան կազմակերպութիւններ, մշակութային, տեխնիքական և գիտական ընկերութիւններ: Ամենէն գործունեայ և զիտակից քաղաքացիները կը միանան համայնավար կուսակցութեան մէջ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 21).— «Գործարանական վերստեղծութեան ընտրութիւն բանւորներու կողմէ: Բանւորներու մասնակցութիւն գործարաններու ներքին վարչական գործերուն»:

էջ 21. «Ազատութիւն միութիւններու»:

ՅՕԴ. 127.— Խորհրդային քաղաքացիներուն կ'ապահովուի անձի անձեռնմխելիութիւն: Ոչ ոք չի կրնար ձեռքադրուիլ առանց դատարանի կամ դատախազի կարգադրութեան:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 21).— «Անբռնաբարելիութիւն անձի»:

ՅՕԴ. 128.— Օրէնքով կ'ապահովուին բնակարաններու անձեռնմխելիութիւնը և թղթակցութեան գաղտնիքը:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Գ. (էջ 21).— «Անբռնաբարելիութիւն բնակարանի և նամակագրութեան»:

ՅՕԴ. 129.— Խորհրդային Միութիւնը ապաստանի իրաւունք կուտայ այն օտար քաղաքացիներուն, որոնք կը հետապնդուին աշխատաւորներու շահերը պաշտպանելու կամ գիտական գործունէութեան և կամ ազգային ազատագրութեան պայքարին համար:

ՅՕԴ. 130.— Խորհրդային Միութեան ամէն քաղաքացի պարտաւոր է յարգել սահմանադրութեան որոշումները, օրէնքները և աշխատանքի կարգապահութիւնը:

նը և պարկեշտօրէն կատարել հանրային պարտականութիւնը:

ՅՕԴ. 131.— Խորհրդային Միութեան ամէն քաղաքացի պարտաւոր է յարգել ընկերվարական սեփականութիւնը: Ընկերվ. սեփականութեան վնաս հասցնողները ժողովուրդի թշնամիներ կը նկատուին:

ՅՕԴ. 132.— Ընդհանուր զինուորագրութիւն: Խորհրդային Միութեան կարմիր բանակին մէջ զինուորական ծառայութիւնը պատուաւոր պարտականութիւն է բոլոր քաղաքացիներուն համար:

ՅՕԴ. 133.— Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր քաղաքացիի սրբազան պարտականութիւնն է հայրենիքի պաշտպանութիւնը, հայրենիքի դաւաճանութիւնը, երդմնապան լինելը, թշնամու կողմը անցնիլը, պետութեան զինուորական ուժին վնասելը, լրտեսութիւնը օտար պետութեան օգտին, որպէս ամենածանր յանցանքներ պիտի պատժուին օրէնքի ամենածանր խստութեամբ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ X ԳԼԽԻ

Տասներորդ գլուխը, որ քաղաքացիների հիմնական իրաւունքներին և պարտականութիւններին կը վերաբերի, ամփոփուած է յօդ. 118—133-ի մէջ: Այդ յօդուածների տակ բերուած Հ.Յ.Գ. ծրագրի հատուածները ցոյց կուտան որ համարեա բոլոր կէտերին համաժողով է Դաշնակցութիւնը, և Ստալինեան սահմանադրութեան այդ յօդուածները պահանջն են և Դաշնակցութեան:

Բաբելբախտաբար, սովետների հետ այդ ասպարէզին մէջ տարակարծութեանց պատճառները պիտի վերանան, եթէ Ստալինեան սահմանադրութիւնը խօսք չընայ, այլ գործ դառնայ:

Ընդունելով հանդերձ 118—133 յօդուածներէ հիմնական կէտերի անվիճելի լինելը մեզ համար, միայն բացատրութեան կարիքը կայ 133 յօդուածի, որտեղ կ'ըսուի. «Իւրաքանչիւր քաղաքացու սրբական պարտականութիւնն է հայրենիքի պաշտպանութիւնը: Հայրենիքի դաւաճանութիւնը, երգմնագանց լինելը եայլն պիտի պատժուին օրէնքի ամենածանր խտուրթեամբ»:

Ընդունելի է, և արժանի են այդպիսիք մահուան պատժի. բայց ո՞րն է քաղաքացու հայրենիքը, իր «անկախ» հանրապետութիւնը և անոր շահը, թէ Խոր. Միութիւնը: Ի՞նչ պարագաներ ալ լինին, ի՞նչ ըէժիմ ալ լինի հայրենիքի մէջ՝ նա պարտական է պաշտպանել հայրենիքը և չդաւաճանել անոր. այդ հասկնալի է. բայց նոյն պահանջը կարելի չէ դնել Խ. Միութեան հանդէպ, եթէ այդ քաղաքացու հայրենիքը անիրաւուած և դաւաճանուած է Խորհրդային Միութեան կողմէ: Նա իրրեւ հայրենասէր՝ պարտական է թշնամի լինել իր հայրենիքի իրաւունքները ոտնահարողներին: Այդ օրինակը դժբախտաբար գոյութիւն ունի: Սովետական Հայաստանը, թէ՛ իրաւունքների սահմանափակումով և թէ՛ անոր երկրամասերի վաճառքի հանուելովը, Խ. Միութեան կողմէ անիրաւուած է. արդ՝ ան թշնամի է Հայաստանին, իսկ թշնամուն դէմ պայքարելը պարտականութիւն է հայրենասէր քաղաքացիների համար: Այս ճշգրտումով՝ մնացեալ կէտերը անառարկելի են:

Գ Լ ՈՒ Խ XI

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԴՐՈՅԹԸ

ՅՕԴ. 134.— Ընտրութիւնները Խորհուրդներու, ինչպէս նաև Խորհրդային Միութեան և առանձին հանրապետութեանց ու շրջաններու Գերագոյն Խորհուրդին, կը կատարուին ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի ընտրութեան իրաւունքի հիման վրայ եւ գաղտնի քուէարկութեամբ:

Ծանօթ.— Ծր. Հ. Յ. Դ. (էջ 21).— «Ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի եւ համեմատական ընտրութիւն»:

ՅՕԴ. 135.— 18 տարեկանին հասած բոլոր քաղաքացիները, բացառութեամբ խելագարներու և դատարանով իրաւագրկուածներու, իրաւաւունք ունին մասնակցելու ընտրութիւններուն եւ ընտրուելու:

ՅՕԴ. 136.— Ընտրական իրաւունքները հաւասար են ամէնուն համար, առանց ցեղի, ազգութեան, դաւանանքի, կրթութեան աստիճանի, ընկերային ծագման, բնակութեան պայմանաժամի եւ զբաղման խտրութեան:

ՅՕԴ. 137.— Կանայք ունին նոյն ընտրական իրաւունքները, ինչ որ այրերը:

ՅՕԴ. 138.— Բանակին մէջ ծառայող քաղաքացիները՝ ուրիշ քաղաքացիներու նման՝ ընտրելու և ընտրուելու իրաւունք ունին:

ՅՕԴ. 139.— Բոլոր հաստատութիւններու համար ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան ուղղակի ըուէարկութեամբ:

ՅՕԴ. 140.— Ընտրութիւնը գաղտնի է:

ՅՕԴ. 141.— Ընտրութիւններու ատեն թեկնածուները կը ներկայացուին ընտրական շրջաններէն: Թեկնածուներ ներկայացնելու իրաւունքը կ'ապահովուի հանրային կազմակերպութիւններու և աշխատաւորներու ընկերութիւններու, այն է՝ համայնավար կուսակցութեամբ կազմակերպութեամբ, արհեստակցական միութիւններում, համագործակցական մեքերում, երիտասարդական և մշակութային կազմակերպութիւններում:

Ծանօթ.— Տր. 2. 3. Դ. (էջ 21).— «Անգլիայում, հասարակ, գաղտնի և համեմատական ընտրութիւն»:

ՅՕԴ. 142.— Իւրաքանչիւր պատգամաւոր պարտաւոր է իր գործունէութեան մասին հաշիւ տալ զինքն ընտրողներուն: Անոր պատգամաւորի իրաւունքը կարող է ամէն ատեն առնուիլ իրմէ՝ քաղաքացիներու մեծամասնութեան որոշումով, համաձայն օրէնքով սահմանուած կարգին:

ԵԱՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ XI ԳԼԽԻ

11-րդ գլուխը կը վերաբերի ընտրական համադրութիւն, ամփոփուած 134—142 յօդուածների մէջ:

Այս կէտին մէջ ալ Ստալինի նախագիծը յառաջդիմութիւն արած է. ան կը կանգնի «ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի ընտրութեան» հիմունքի վրայ:

Մեր տեսակետը եղած է և է.

«Ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի և համեմատական ընտրութեան» ձևը:

Ի հարկէ, տարբերութիւն կայ մեր և Ստալինի ընտրական ձևի մէջ, քանի որ մեր ձգտումը «համեմատական» պիտի լինի՝ փոքրամասնութեանց կարծիքները և ձայները չկորցնելու համար, բայց կարելի է անտեսել այդ, եթէ չըլլար 141-րդ յօդուածը, որտեղ ընտրութիւններու ազատութիւնը կը ցանկացուի խեղդել թեկնածուների ցանկ ներկայացնելու իրաւունքները վերապահելով մասնաւորներին և ոչ ամէնքին: Այդ ցոյց կուտայ, որ Ստալին կը վախնայ ժողովրդէն, կուսակցութիւններէն — այդ միաժամանակ ցոյց կուտայ որ բարոյապէս դեռ խիստ թույլ են բոլշևիկները և ընտրութիւններ կա՛մ պիտի չլինեն, կա՛մ լինեն մտրակի տակ: Մեր համոզումն է որ իշխանութիւնը ժողովրդի համար է և ոչ թէ ժողովուրդը՝ իշխանութեան համար. ուստի՝ իշխանութիւնը վախ պիտի չունենայ ազատ ընտրութիւններից, թէկուզ ժողովուրդը տապալէ զայն, գուցէ անարդարօրէն, և թէկուզ վատագոյնը ընտրէ. ժողովուրդը իր գլխու տէրն է և շահն ու վնասն ալ իրեն կը պատկանի, և ո՛չ թէ իշխանութեան:

Գ Լ ՈՒ Ն XII

ԶԻՆԱՆՇԱՆ, ԴՐՕՇ, ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ

ՅՕԴ. 143.— Խորհրդային Միութեան զինանշանն է մանգաղ և ժուրճ՝ երկրագունդի վրայ, արևի ճառագայթներու մէջ, հետևեալ մակագրութեամբ, Միութեան բոլոր լեզուներով. «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք»։ Զինանշանի վրայ հնգածայր աստղով։

ՅՕԴ. 144.— Խորհրդային Միութեան դրօշը կարմիր կերպասէ է, ոսկի մանգաղով և ժուրճով վերի անկիւնին մէջ և հնգածայր աստղով։

ՅՕԴ. 145.— Խորհրդային Միութեան մայրաքաղաքն է Մոսկուա։

ԵՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ XII ԳԼՈՒԽ

XII գլուխը 143-145 կը վերաբերի զինանշանին, դրօշին և մայրաքաղաքին։

Բնական է, որ ամէն մի պետութիւն պիտի ունենայ իր խորհրդանիշը, իր դրօշը, զինանշանը, որոնք պիտի լինին բաղաձայնների համար սրբազան՝ այնքան, որքան իրենց հայրենիքը, որքան իրենց ազգը։

Բայց այդ յօդուածները մէջ մոռացուած են յիշատակութիւնները 11^ա անկախ հանրապետութեանց սեփական դրօշների և զինանշանների։ Եթէ անոնք «անկախ» են, կամ եթէ նոյնիսկ անկախ չեն, բայց մի միութիւն, ազգութիւն են. բացի իրանց ընդհանուր աշխատաւորական դրօշէն, պիտի ունենան իրանց սեփականը։ Ազգային դրօշների դէմ կռուիլ կը նշանակէ կռուիլ ազգերի ինքնութեան դէմ. արդ՝ եթէ չի պարտադրուի, այլ ընդհակառակը կ'արգիլուի անկախ 11-հանրապետութիւններին ունենալու իրանց դրօշները, զինանշանները, մայրաքաղաքները, այդ կը նշանակէ թէ սահմանադրութեան մէջ յայտարարուած «անկախութիւնները» խաբկանք են։

Հայաստանը պէտք է ունենայ իր առանձին հայկական դրօշը, զինանշանը, որ տարբեր պէտք է լինի բոլորից. դիւր չի՞ գայ եռագոյնը, այդ չէ էականը. թող ստեղծուի մի նորը, բայց հայկականը միայն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Գ Լ ՈՒ Ն XIII

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՕԴ. 146. — Սահմանադրութեան ամէն տեսակ փոփոխութիւն հնարաւոր է միայն Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով, որ ընդունուած է իւրաքանչիւր պալատի մէջ՝ առնուազն երկու երրորդի մեծամասնութեամբ:

ԾԲ. Հ. Յ. Դ. (էջ 20.) «Հայաստանը պիտի ըլլայ ժողովրդավար անկախ հանրապետութիւն»

Ազգերու Խորհուրդն է լինելու որոշողը սահմանադրութեան փոփոխութեան:

Գլուխ առ գլուխ Ստալինեան Սահմանադրութեան և Դաշնակցութեան ծրագրի տրամադրութիւնները քննելէ վերջ, դժուար չէ գտնելը, թէ Դաշնակցութեան և բոլշեւիկների հակամարտութեան և համամտութեան կէտերը որո՞նք են:

Ստալինեան ծրագիրը եկած է ջնջելու հակամարտութեան կարգ մը կէտեր և աւելցնելու համամտութեան կէտերի թիւը. բայց նա եկած է նաեւ ասելու մեզ, որ հակամարտութեան հիմնական պատճառներ դեռ շատ կան և անոնք այնքան խոր են և այնքան կենսական հայ աշխատաւոր ժողովրդի համար, որ տակաւին շատ հեռու է այն օրը, երբ կարելի պիտի լինէր վերջ տալ փոխադարձ պայքարին և համերաշխօրէն լրծուել ընկերավարութեան կառուցման և ազգերի ներդաշնակ, ստեղծագործ միասնակեցութեան սրբազան աշխատանքին:

Ստալինեան սահմանադրութիւնը իր 13 գլուխներով և 146 յօդուածներով կը բաժնուի երկու գլխաւոր կարգի. —

Ա. Ընկերային, քաղաքացիական կառոյցը և իրաւունքները, ամփոփուած՝ երեք գլուխների մէջ — I. 1-13. X. 118-133. XI, 134-142.

Բ. Պետական-վարչական, ազգային-քաղաքական կառոյցը և իրաւունքները, որ ամփոփուած են միացած տասը գլուխների մէջ:

Դաշնակցութիւնը ցարդ հակառակ էր բոլշեւիկներին՝ այդ երկու կալուածների մէջ ևս:

Ստալինեան նախագիծը իր ներկայ ձևով կուգայ

բառնալու հակառակութեան կէսը:

Ինչպէս վերը ցոյց տուինք, համեմատելով Դաշնակցութեան ծրագրի տրամադրութիւնները Ստալինեան սահմանադրութեան ընկերային-քաղաքացիական յօդուածների հետ, այդտեղ այլևս չկան հիմնական տարբերութիւններ մեր և անոնց միջև:

Կը մնայ ուրեմն եզրակացնել.

Այն պարագային, երբ գործադրութեան գրուին ըստալինեան սահմանադրութեան ընկերային-քաղաքացիական I. X. և XI գլուխները, Դաշնակցութիւնը հոռոչ թէ հակասութեան հիմեր պիտի ունենայ, այլ ընդհակառակն, պիտի բաղձայ որ այդ յօդուածների տրամադրութիւնները իրագործուին, այն փոքրիկ ուղղումներով սակայն, զորս ժառանգած ենք:

Արդ, ո՞ւր կը մնայ մեր և բոլշևիկների հակառակութիւնը: Մէկ կարևոր կէտի մէջ, որ կը վերաբերի Սահմանադրութեան պետական-վարչական, ազգային-քաղաքական կառոյցին և իրաւունքներին:

Այդ հարցերի շուրջն է որ այսուհետեւ պիտի կենտրոնանան Դաշնակցութեան և ամբողջ հայ սոցիալատաւորութեան հակառակութեան միջոցները, մինչև խորտակուի կամ բարեփոխուի այդ հակայեղափոխական ամբողջը եւս:

Որո՞նք պիտի լինեն դրական պահանջները բարեփոխելու համար ազգային-քաղաքական, պետական-վարչական սխալ հիմունքները:

Անոնցմէ գլխաւորները կարելի է ամփոփել հետեւեալ կէտերի մէջ.

Ա. Ոչնչացում յօդուած 14-ի և ստեղծում համախումբ, նոյնացեղ ժողովրդների պետական անկախութեան. այդ ժողովրդների կամաւոր դաշնակցութեան՝ հաւասար իրաւունքների սկզբունքով:

Բ. Ոչնչացում աշխարհակալական «բաժանեա զե տիրեսցես»ի քաղաքականութեան, ինչպէս նաև արտաքին ազդեցութեանց տակ կամ ուրիշ հաշիւներով հանրապետութեանց և ինքնավար շրջանների կամայական սահմանագծման. հաստատում պետական սահմանների՝ ըստ ազգագրական հիմերի, համախմբելով նոյն ազգին պատկանող սահմանակից հատուածները միեւնոյն ազգային-պետական սահմանների մէջ:

Գ. Ոչնչացում տիրապետող եւ տիրապետուող, ճշնշող և ճնշուող ազգային դրութեանց. համախումբ ապրող, բայց իրենց հայրենիքի հետ ընդհանուր սահմաններ ունեցող ժողովրդներին տալ ինքնավարութիւն, ապակենտրոնացման լայն հիմերով, այն պետութեան սահմանների մէջ, ուր անոնք կը գտնուին.

Դ. Ոչնչացում ազգային ցրուած, ոչ-համախումբ փոքրամասնութեանց բնի ձուլման քաղաքականութեան, ապահովելով այդ փոքրամասնութեանց ազգային-վարչական յառաջդիմութիւնը:

Ե. Ոչնչացում անուանական «անկախութեանց» եւ ստեղծում ինքնիշխան, իրականապէս անկախ պետութեանց. անոնց կամաւոր դաշնակցումը՝ հաւասար իրաւունքներով եւ անկախ իրենց քանակէն՝ ընկերվար ըսկզբունքների իրագործման և իրենց հայրենիքների պաշտպանութեան նպատակներով:

Չ. Ձեռնում յօդուած 34-ի և բոլոր այն միջոցների, որ նպատակ ունին ռուսների թուական առաւելութիւնը միջոց ծառայեցնել թուապէս թոյլ ժողովրդների իրաւունքների եւ ձայնի խեղդումին և թուապէս ուժեղների գերակայութեան և գերիշխանութեան հաստատումին թոյլերի վրայ. իրագործումը յօդուած 35-ի և ազգերի ու պետութիւնների հաւասար ներկայացուցչութեան միջոցով՝ հաստատում Դաշնակցային մի Գերագոյն Խորհուրդի:

Է. Վերացում հանրապետութեանց իրաւունքների սահմանափակման և ջնջում յօդուածներ 14-ի և 60-ի և օրէնսդրական ու վարչական լիակատար իրաւունքների փոխանցում հանրապետութեանց Գերագոյն Խորհուրդներին և անոնցմէ բխած և անոնցմէ միայն կախում ունեցող իշխանութեանց ու գործառնութեանց:

Ը. Փոփոխում Միութեան կենտրոնական վարչական իշխանութեան և ստեղծում կենտրոնական ղեկավարութեան՝ Դաշնակցային պետութեանց Խորհրդի համաձայնութեամբ, առանց խախտելու հանրապետութեանց գերիշխանութիւնը:

Թ. Վերացում Մոսկուայի գործավարների միջամտութեան՝ հանրապետութեանց գործերին, անկախ հանրապետութեանց գործավարների պատասխանատուութիւնը՝ բացառապէս իրենց ժողովրդների ընտրողների առջէ:

Ճ. Խնքնավար հանրապետութեանց ու շրջանների իրաւունքների ընդլայնում, համաձայն ապակենտրոնացման սկզբունքին:

ԺԱ. Դատաստանական հաստատութիւնների անկախութիւն և ազատութիւն Մոսկուայի միջամտութենէն և անոնց կազմակերպումը ու ղեկավարութիւնը հանրապետութեանց Գերագոյն Խորհուրդների կողմէն:

ՃԲ. Ընտրութեանց և թեկնածու ներկայանալու բացարձակ ազատութիւն, ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի, գաղտնի և համեմատական սկզբունքով, անկախ ընտրողի և թեկնածուի ազգային, կրօնական, դասակարգային և կուսակցական պատկանելիութենէն:

ՃԳ. Հաստատում սեփական դրօշի, դինանշանի և մայրաքաղաքի ինչպէս դաշնակցային միութեան, այնպէս ալ առանձին հանրապետութեանց համար:

Ահա՛ այս տասներեք գլխաւոր կէտերի մէջ կը կա-

յանան մեր և բոլշեւիկների հակառակութեան և թըշնամութեան բուն պատճառները: Թող անոնք գիտնան, թէ ինչո՛ւ պիտի ղիմադրեն մեզ, և մենք ալ գիտնանք, թէ որո՛նք են մեր ձգտման և նպատակների հիմնական կէտերը:

Այս տասներեք պահանջներէն, որ ընդհանուր պետական-քաղաքական բնոյթ ունին, կը բխին մի քանի գործնական հարցեր, որոնք հայութեան համար կենսական նշանակութիւն ունին. անոնցմէ մէկ բանին կապուած են ոչ միայն մեր իրաւունքների պահպանման, այլ և մեր ֆիզիքական գոյութեան հետ:

ա. Նախիջևանի հանրապետութեան Հայաստանի հանրապետութեան ղեկավարութեան յանձնումը.

բ. Խնքնավար Ղարաբաղի Հայաստանի կցումը.

գ. Լեռնային Գանձակի, Բորջալուի, Ախալքալաքի շրջանների սահմանների վերաբնութիւնը և ազգերի ինքնորոշման սկզբունքի գործադրութիւնը.

դ. Գաղութների վտանգուած հայութեան ներգաղութը.

ե. Միացեալ Հայաստանը:

Դաշնակցութեան այսօրուան գործնական քաղաքականութեան և նպատակագրութեան առաջին հանգրուանը պիտի դառնան վերոյիշեալ տասներեք ընդհանուր և հինգ մասնակի խնդիրները:

ՆԻԹԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

	Էջ
1. Նախաբան	4
2. Գլուխ I. Ընկերային կառույցը	10
3. Եզրակացություն Ա. Գլխի	14
4. Գլուխ II. Պեսական կազմը	17
4. Եզրակացություն Բ. Գլխի	23
6. Գլուխ III. Խորհրդ. Ընկ. Հանր. Միության Բարձրագույն Պես. Իշխանությունը	32
7. Եզրակացություն Գ. Գլխի	38
8. Գլուխ IV. Դաճակցային կառավարությանը Գեր. Խորհուրդը	42
9. Եզրակացություն Դ. Գլխի	43
10. Գլուխ V. Խորհրդ. Միության Պեսական-վարչական օրկանները	47
11. Եզրակացություն Ե. Գլխի	50
12. Գլուխ VI. Դաճակցած համրապետությանը վարչական օրկանները	55
13. Եզրակացություն Զ. Գլխի	57
14. Գլուխ VII. Ինքնավար համրապետությանը Բարձրագույն Վարչական օրկանները	63
15. Գլուխ VIII. Պեսական իշխանության սեղական օրկանները	64
16. Եզրակացություն Է. Ը. գլուխներու	65
17. Գլուխ IX Դասարան եւ դասավարություն	67
18. Եզրակացություն Թ. Գլխի	70
19. Գլուխ X. Քաղաքացիների հիմնական իրաւունքներ եւ պարտականութիւնները	71
20. Եզրակացություն Ժ. Գլխի	75
21. Գլուխ XI. Ընտրական համադրոյթը	77
22. Եզրակացություն ԺԱ. Գլխի	78
23. Գլուխ XII. Զինուճան, դրօշ, մայրաքաղաք	80
24. Եզրակացություն ԺԲ. Գլխի	80
25. Գլուխ XIII. Սանմանադրության փոփոխութիւններ	82
26. Ընդհանուր Եզրակացություն	83

<< Ազգային գրադարան

NL0124065

34. 898

ԳԻՆ՝ 5 Ե. Դ.